

MASTER'S THESIS

De mogelijkheid tot implementatie van procesafspraken in het Nederlandse strafprocesrecht

Lodewijk, Michelle

Award date:

2024

Awarding institution:

Department of Public Law

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 07. Nov. 2024

Open Universiteit
www.ou.nl

De mogelijkheid tot implementatie van procesafspraken in het Nederlandse strafprocesrecht

Master thesis

<i>Cursus:</i>	<i>Scriptie (RM9906) – 2023-2024</i>
<i>Naam:</i>	<i>Michelle Lodewijk</i>
<i>Studentnummer:</i>	<i>851974114</i>
<i>Begeleider:</i>	<i>Astrid Jordaans</i>
<i>Examinator:</i>	<i>Wilma Dreissen</i>
<i>Adres:</i>	<i>Hendrik IJzerbrootlaan 15, 1336 LH te Almere</i>
<i>E-mailadres:</i>	<i>michellelodewijk@hotmail.com</i>
<i>Telefoonnummer:</i>	<i>06-31956923</i>
<i>Datum inleveren:</i>	<i>5 april 2024</i>
<i>Aantal woorden:</i>	<i>14000</i>

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
1.1.	<i>Inleiding en probleemanalyse .....</i>	4
1.2.	<i>De probleemstelling, deel vragen en methodologische verantwoording .....</i>	6
1.3.	<i>Methoden van onderzoek.....</i>	6
2.	Procesafspraken in het buitenland	8
2.1.	<i>Inleiding.....</i>	8
2.2.	<i>De VS .....</i>	8
2.3.	<i>Italië .....</i>	10
2.4.	<i>België.....</i>	12
2.5.	<i>Duitsland .....</i>	14
2.6.	<i>Conclusie .....</i>	16
3.	Toetsingskader EVRM.....	17
3.1.	<i>Jurisprudentie EHRM .....</i>	17
3.2.	<i>Conclusie .....</i>	19
4.	De materiële waarheidsvinding.....	20
4.1.	<i>Betekenis van de materiële waarheidsvinding .....</i>	20
4.2.	<i>De discussie over het materiële waarheidsbegrip .....</i>	20
4.3.	<i>Materiële waarheidsvinding bij procesafspraken .....</i>	21
4.4.	<i>Conclusie.....</i>	24
5.	De ontwikkeling van buitengerechtelijke afdoeningen en het maken van procesafspraken in Nederland	25
5.1.	<i>Het experimenteren met procesafspraken .....</i>	25
5.1.1.	<i>De Cymbal-zaak .....</i>	25
5.1.2.	<i>De Haagse innovatiekamer .....</i>	26
5.1.3.	<i>De rechtbank Limburg.....</i>	27
5.1.4.	<i>De rechtbank Rotterdam.....</i>	27
5.1.5.	<i>De rechtbank Noord-Nederland en de rechtbank Overijssel.....</i>	28
5.1.6.	<i>Tussenconclusie .....</i>	29
5.2.	<i>Richtlijnen HR.....</i>	29
5.2.1.	<i>Een aantal algemene uitgangspunten .....</i>	30
5.2.2.	<i>Geldigheid van het afstand doen van rechten.....</i>	31
5.2.3.	<i>Wijziging van de tenlastelegging.....</i>	31
5.2.4.	<i>Gevolgen afwijzing van de procesafspraken.....</i>	32
5.2.5.	<i>Onduidelijkheid.....</i>	32
5.3.	<i>Uitspraken na 27 september 2022 .....</i>	33
5.3.1.	<i>Afwijzing van de procesafspraken .....</i>	33
5.3.2.	<i>Tijdswinning.....</i>	34
5.3.3.	<i>Motivering van de beslissing.....</i>	34
5.4.	<i>Conclusie.....</i>	35
6.	Toetsing en conclusie.....	36

6.1.	<i>Toetsing</i>	36
6.1.1.	De verenigbaarheid van procesafspraken met de materiële waarheidsvinding	36
6.1.2.	Toetsing van de toelaatbaarheid van procesafspraken.....	37
6.1.3.	Welke vorm van procesafspraken is het best passend?	41
6.2.	<i>Eindconclusie</i>	42
	Literatuurlijst	44
	Jurisprudentielijst	49
	Bijlage I, artikel 11 Federal rules of criminal procedure	50
	Bijlage II, artikel 444 bis Codice di Procedura Penale	52
	Bijlage III, artikel 216 Belgische Wetboek van Strafvordering	53
	Bijlage IV, artikel 157c en 160b Strafprozeßordnung	56

1. Inleiding

1.1. Inleiding en probleemanalyse

De rechtspraak heeft de afgelopen jaren grote achterstanden opgebouwd. Deze achterstanden zijn te wijten aan bezuinigingen, de coronapandemie, het rechterstekort en het feit dat strafzaken complexer zijn geworden.¹ De oplopende achterstanden hebben grote gevolgen. Zo is het openbaar ministerie Oost-Nederland genoodzaakt geweest om zaken te seponeren.² Deze ontwikkeling is zeer zorgelijk en komt de rechtszekerheid van zowel het slachtoffer als de verdachte niet ten goede. De rechtspraak staat langdurig onder druk en het is van belang dat alternatieven onderzocht worden. Een mogelijk alternatief is invoering van procesafspraken. Als er een vorm van procesafspraken in Nederland op een correcte wijze wordt geïmplementeerd, rekening houdend met de positie van de verdachte, het slachtoffer en de maatschappij, zal dit mogelijk voordelige gevolgen kunnen hebben voor de overbelaste rechtspraak en de doorlooptijd van strafzaken. Op die manier kan in potentie voorkomen worden dat de achterstanden verder oplopen en arrondissementsparketten genoodzaakt zijn om zaken te seponeren.

De meeste mensen zullen bekend zijn met de term ‘plea bargaining’, die afkomstig is uit de Verenigde Staten (hierna te noemen: de VS) afkomstig.³ Plea bargaining betreft de situatie waarbij, meestal om redenen van tijdsbesparing en efficiency, aangestuurd wordt op het vermijden van een langdurig strafproces in ruil voor bepaalde voordelen voor de verdachte.⁴

In Nederland wordt voornamelijk de term procesafspraken gebruikt. Dit is een verzamelnaam voor afspraken die een combinatie van sepotafspraken, kwalificatieafspraken en vonnisafspraken betreffen.⁵ Bij sepotafspraken en kwalificatieafspraken kan gedacht worden aan toezeggingen door de officier van justitie (hierna te noemen: de OvJ) omtrent de tenlastelegging en de strafmaat. Door de verdachte kunnen toezeggingen gedaan worden over het achterwege laten van het indienen van onderzoekswensen of het afzien van het voeren van een bepaald verweer. Daarnaast kan de verdachte toezeggen om een actievere bijdrage te leveren aan het opsporingsonderzoek door bijvoorbeeld een bekennende verklaring af te leggen.⁶ Onder de term ‘vonnisafspraken’ wordt voornamelijk bedoeld op afspraken rondom de strafmaat in ruil voor medewerking van de verdachte. Dit hoeft geen bekennende verklaring te zijn.⁷ In dit onderzoek zal, op de paragraaf over de plea bargaining in de VS na, voornamelijk over procesafspraken gesproken worden.

---

¹ Janssen & De Haas 2022, p. 151 en ‘Rechters bezorgd over de kwaliteit van de rechtspraak door hoge werkdruk’, mr-online.nl.

² ‘Te weinig rechters in Gelderland, 1500 rechtszaken geschrapt’, nos.nl.

³ Brants & Stapert 2004, p. 10 en p. 11.

⁴ Brants & Stapert 2004, p. 12.

⁵ Peters 2018, p. 63.

⁶ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 1.7.

⁷ Peters 2018, p. 63.

Het overgrote deel van de landen die aangesloten zijn bij de Europese Raad hebben inmiddels al een vorm van procesafspraken in hun rechtssysteem geïmplementeerd.⁸ Nederland blijft echter achter. De invoering van een vorm van procesafspraken ligt gevoelig. De vraag die rijst is of een vorm van procesafspraken, gelet op de verantwoordelijkheid die de Nederlandse rechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding, past binnen het nationale recht. Het Nederlandse strafprocesrecht heeft immers als doel het verzekeren van een correcte toepassing van het materiële strafrecht.⁹ Het onderzoek moet gericht zijn op de materiële waarheidsvinding, waarbij de waardering van de kwaliteit van het bewijs en de actieve rol van de rechter daarbij van groot belang is. Een punt van kritiek is daarnaast het gebrek aan wettelijke waarborgen ten aanzien van het maken van procesafspraken. Zo bestaat het risico dat zonder deze waarborgen de verdachte door de OvJ onder druk gezet kan worden tot het aangaan van procesafspraken en bestaat het risico dat elke rechtbank verschillend oordeelt over de procesafspraken, hetgeen de rechtszekerheid niet ten goede komt. In de meeste landen is het maken van procesafspraken wel voorzien van een wettelijke grondslag. Een wettelijke regeling in Nederland laat echter nog even op zich wachten, omdat de Minister van Veiligheid en Justitie lange tijd heeft aangegeven geen wettelijke regeling nodig te achten.¹⁰ Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de procesafspraken in de Europese landen, maar er wordt geconcludeerd dat de vrijwilligheid vaker onder druk staat dan het EHRM wenst te erkennen.¹¹ Zo blijkt uit een rapport van de internationale organisatie 'Fair Trials' dat aanklagers vanwege het toenemend aantal zaken geprikkeld worden om zaken zo efficiënt mogelijk op te lossen, wat kan resulteren in het uitoefenen van druk op verdachte om een plea bargain te accepteren.¹² Dit is het meest problematisch bij verdachten die schuld bekennen, terwijl zij onschuldig zijn. Zo blijkt uit cijfers dat in de VS ongeveer achttien procent van de vrijgesprokenen een guilty plea af had gelegd.¹³

De afgelopen jaren wordt in Nederland geëxperimenteerd met het maken van procesafspraken.¹⁴ Tot op heden wordt daarmee echter nog voorzichtig te werk gegaan. Nederlandse rechters oordelen verschillend over gemaakte procesafspraken. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de uitspraak van 4 oktober 2021 van de rechtbank Rotterdam dat de rechtbank zelf het initiatief nam om partijen tot procesafspraken te laten komen en oordeelde de rechtbank Overijssel in een uitspraak van 31 mei 2022 negatief over de gemaakte procesafspraken en lijkt de rechtbank Overijssel zelfs een principiële bezwaar te hebben tegen het maken van procesafspraken.¹⁵ Deze verschillende benaderingen dienen de

---

⁸ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, par 62-75 (*Natsvlishvili en Togonidze/Georgië*).

⁹ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 15.

¹⁰ *Handelingen II* 2021/22, nr. 2185, p. 4 en Mevis 2022, par. 21.

¹¹ Helm 2019, p. 423-447.

¹² Fair Trials 2021, p. 33.

¹³ ['Why do innocent people plead guilty to crimes they didn't commit?', guiltypleaproblem.org.](https://www.fairtrials.org/en/why-do-innocent-people-plead-guilty-to-crimes-they-didnt-commit/)

¹⁴ Peters, 2022, p. 59.

¹⁵ Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953; Rb. Noord-Nederland 31 mei 2022, ECLI:NL:RBNNE:2022:1972 en Van den Hazel, Van de Stouwe & Tiebosch 2022, p. 133.

rechtszekerheid niet en zorgen voor willekeur. Desondanks blijft een wettelijke grondslag voor het maken van procesafspraken vooralsnog uit.¹⁶

Vanwege het bovenstaande is het doel van het onderzoek om na te gaan of een vorm van procesafspraken passend is in het Nederlandse rechtssysteem en zo ja, onder welke voorwaarden.

1.2. De probleemstelling, deel vragen en methodologische verantwoording

De probleemstelling die in het onderzoek centraal staat luidt daarom:

“is in het Nederlandse strafrechtssysteem, gelet op de verantwoordelijkheid die de rechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding en het recht op een eerlijk proces zoals neergelegd in art. 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna te noemen: EVRM), plaats voor een vorm van procesafspraken en zo ja, onder welke voorwaarden?”

Om tot een antwoord te kunnen komen welke vorm van procesafspraken het best passende is in het Nederlandse rechtssysteem, zal in hoofdstuk twee stil worden gestaan bij de verschillende vormen van procesafspraken die in de VS, Italië, België en Duitsland worden gehanteerd en bij de vraag of de plea bargain in het betreffende land in een wettelijke bepaling is opgenomen. Vervolgens zal in hoofdstuk drie aan bod komen in hoeverre het maken van procesafspraken in strijd is met het recht op een eerlijk proces zoals bedoeld in artikel 6 EVRM, met name ten aanzien van de vraag hoe het recht op een eerlijk proces zich verhoudt tot het door de verdachte afstand doen van zijn rechten en de instemming van de verdachte met de procesafspraken. In hoofdstuk vier zal besproken worden wat materiële waarheidsvinding inhoudt en of dit daadwerkelijk een uitgangspunt in het Nederlandse strafproces is. Vervolgens zal in hoofdstuk vijf de stand van zaken ten aanzien van procesafspraken in Nederland weergegeven worden. In hoofdstuk zes wordt een antwoord gegeven op de probleemstelling.

1.3. Methoden van onderzoek

De methode van dit onderzoek kan het beste worden beschreven als normatief-juridisch. In het onderzoek zal in kaart worden gebracht welke argumenten voor en tegen een juridische oplossing (te weten de implementatie van een vorm van procesafspraken in Nederland) pleiten. Vervolgens zal een afweging worden gemaakt of er ruimte is voor een vorm van procesafspraken in Nederland en zo ja, onder welke voorwaarden.

Ten behoeve van het onderzoek is een groot scala aan relevante handboeken, artikelen uit vaktijdschriften en kamerstukken geraadpleegd. Daarnaast is relevante rechtspraak onderzocht; zowel van de feitenrechters, de Hoge Raad en het EHRM. Omdat binnen Nederland pas vanaf 2020 met het maken van procesafspraken wordt geëxperimenteerd, is

---

¹⁶ Brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 22 maart 2022, 3920599 (open.overheid.nl).

voornamelijk jurisprudentie tussen 2016 en 2023 geraadpleegd, met uitzondering van een arrest van het EHRM uit 2014. Opgemerkt dient te worden dat het recht altijd in ontwikkeling is en dat het daarom van belang is te melden dat de scriptie op 5 april 2024 is afgesloten.

2. Procesafspraken in het buitenland

2.1. Inleiding

De praktijk van procesafspraken is ontstaan in de VS. Inmiddels hebben ook verschillende Europese landen het maken van procesafspraken op hun eigen manier geïmplementeerd. In Italië wordt een gezamenlijk verzoek tot strafoplegging gedaan, België kent een bijzondere procedure voor de bekende verdachte en in Duitsland wordt een gerechtelijk akkoord gehanteerd. In dit hoofdstuk zal besproken worden welke vorm van plea bargaining de VS, Italië, België en Duitsland hanteren, hoe deze vorm zich verhoudt tot het betreffende rechtssysteem en of in het betreffende land het maken van procesafspraken is vastgelegd in een wettelijk voorschrift. Ook zal aan bod komen of er vanuit de literatuur kritiek bestaat op de buitenlandse vormen.

2.2. De VS

In de VS wordt een bijzonder hoog percentage van de strafzaken afgedaan via plea bargaining, namelijk 90 procent van de strafzaken.¹⁷ Gelet op de juryrechtspraak die de VS bij ernstige strafbare feiten hanteert, is dit hoge percentage mijns inziens niet vreemd. De uitkomst van een proces is immers voor beide partijen onzeker, tijdrovend en kostbaar. Zowel de aanklager als de aangeklaagde kunnen dan ook belang hebben bij een snelle afhandeling van de zaak. Daarbij komt dat het voor de verdachte, gelet op de zware straffen die in de VS worden gegeven, voordelig kan zijn om een deal te maken in ruil voor strafvermindering.¹⁸ Dit kan het aantrekkelijk maken om in een vroeg stadium over de inhoud van de *plea* na te denken.

De randvoorwaarden van plea bargaining zijn in de VS gevormd door de jurisprudentie van het *Supreme Court*.¹⁹ Daarnaast wordt plea bargaining begrensd door een aantal wettelijke regelingen. Zo is het juridische kader voor plea bargaining binnen het federale strafrecht gecodificeerd in artikel 11 van de *Federal Rules of Criminal Procedure*.²⁰

Het juridische kader en het procesverloop van de plea bargaining in de VS wordt gekenmerkt door het adversaire rechtssysteem. Dit rechtssysteem heeft grote verschillen met het meer inquisitoire rechtssysteem dat Nederland kent. Bij het adversaire strafproces neemt de rechter een passieve houding aan en krijgt meer een rol als *scheidsrechter* toebedeeld.²¹ Het OM en de verdediging bevinden zich op gelijk niveau. Het is aan partijen om te bepalen hoe het strafproces gaat verlopen en om ter zitting hun visie van de waarheid naar voren te

---

¹⁷ Peters 2018, p. 35.

¹⁸ Brants & Stapert 2003, p. 29.

¹⁹ Brants 2008, p. 35-36.

²⁰ Brants 2008, p. 35.

²¹ Brants & Stapert 2004, p. 8.

brengen.²² Dit maakt dat partijen zelf verantwoordelijk zijn voor de uitkomst van het proces.²³

Gelet op het adversaire rechtskarakter bepaalt rule 11 van de Federal Rules of Criminal Procedure dan ook dat de rechter zich niet mag inlaten met de onderhandelingen tussen het OM en de verdachte over de procesafspraken. Uit het oogpunt van effectiviteit is het wenselijk dat de verdachte bij aanvang van het proces bekend maakt wat zijn procesopstelling zal zijn. Daarentegen kan tijdens elke stap in het proces gestart worden met onderhandelen.²⁴ Indien de verdachte voornemens is een bekentenis af te leggen, of een verklaring af te leggen dat hij geen proces wil voeren over de feiten, is een uitgebreid bewijsonderzoek ter zitting niet meer nodig.²⁵ Alleen indien de verdachte stelt onschuldig te zijn, volgt een volledig onderzoek ter terechtzitting.²⁶ Op het moment dat de onderhandelingen tussen partijen niet tot een *plea bargain* leiden, mogen de uitspraken die de verdachte bij de onderhandelingen heeft gedaan niet tijdens een juryproces als bewijs gebruikt worden.²⁷

Zodra partijen tot een akkoord zijn gekomen, is er sprake van een *plea*-overeenkomst. Deze overeenkomst kan worden opgevat als een verbintenisrechtelijke overeenkomst.²⁸ Indien de verdachte een van de afspraken schendt, dan kan de OvJ de verdachte opnieuw aanklagen.²⁹ Op het moment dat de OvJ een van de afspraken schendt, dan kan de verdachte recht hebben op een hoorzitting of heropening van de zaak.

De *plea*-overeenkomst dient schriftelijk bij de rechter te worden ingediend. Tot het moment dat de rechter de zaak heeft beoordeeld, kan de overeenkomst door een van de partijen worden ingetrokken.³⁰ De rechter dient te toetsen of de verdachte zich bewust is van het feit dat hij afstand doet van fundamentele rechten en dat hij geheel vrijwillig tot een *plea bargain* is gekomen. Op het moment dat de *plea bargain* wordt goed gekeurd door de rechter, wordt mede de strafmaat bepaald.³¹ Gelet op het adversaire rechtskarakter, is dit meestal slechts een formaliteit.³²

Het is opvallend dat de *plea bargain* in de VS in het overgrote deel van de zaken wordt ingezet. Dit zorgt mijns inziens voor een enorme tijdswinning. Deze vorm van *plea bargaining*

---

²² Brants & Stapert 2003, p. 18.

²³ Brants & Stapert 2004, p. 9.

²⁴ Brants & Stapert 2004, p. 26.

²⁵ Rule 11 Federal Rules of Criminal Procedure.

²⁶ Rule 11 Federal Rules of Criminal Procedure en Peters 2018, p. 35.

²⁷ Brants & Stapert 2004, p. 36.

²⁸ Brants & Stapert 2004, p. 35.

²⁹ Brants & Stapert 2004, p. 36.

³⁰ Brants & Stapert 2004, p. 36.

³¹ Rule 11 Federal Rules of Criminal Procedure.

³² Pugh & Rademaker 1981, p. 79-80.

lijkt mij echter niet in Nederland passend te zijn, gelet op het adversaire rechtskarakter. Hier zal later nog verder op ingegaan worden

2.3. Italië

Het Italiaanse strafstelsel wijkt in vergelijking met België en Duitsland het meeste af van het Nederlandse rechtssysteem. Sinds 1988 kan het Italiaanse rechtssysteem als meer adversair gekenmerkt worden.³³ De OvJ wordt niet zoals in Nederland gezien als een onafhankelijke partij, maar wordt geacht de sterkst mogelijke zaak voor vervolging van de verdachte te presenteren. Het opsporingsonderzoek van het OM is dan ook met name gericht op bewijsverzameling tegen de verdachte.³⁴ Tijdens het onderzoek ter terechtzitting dient al het bewijs ten overstaan van de rechtbank te worden gepresenteerd. Het is, net zoals bij het Amerikaanse strafproces, aan partijen om te bepalen hoe het strafproces gaat verlopen en om ter zitting hun visie van de waarheid naar voren te brengen. De rechter heeft hierin eveneens een passieve rol. Wel volgt uit jurisprudentie dat de rechter na afloop van het bewijsonderzoek ter terechtzitting vragen mag stellen ten behoeve van de waarheidsvinding.³⁵ Dit heeft lange procedures tot gevolg. Om het OM en de verdachte te stimuleren om te komen tot een buitenrechtelijke afdoening, heeft de wetgever van Italië vijf vereenvoudigde strafprocedures geïmplementeerd.³⁶

Voor dit onderzoek is enkel de procedure *applicazione della pena su richiesta delle parti* van belang. De overige procedures zullen in dit onderzoek buiten beschouwing worden gelaten. De letterlijke vertaling van voornoemde procedure is: strafoplegging op verzoek van partijen. De procedure kenmerkt zich door de consensus tussen partijen dat een inhoudelijke strafprocedure wordt overgeslagen, waarbij het OM en de verdachte overeenstemming vinden over de op te leggen straf.³⁷

De afkorting van de procedure is "*patteggiamento*" en betekent deal. De procedure kent twee varianten.³⁸ Indien een straf van minder dan twee jaar wordt overeengekomen, is sprake van de *patteggiamento tradizionale*. Bij straffen van twee jaar of meer is sprake van de *patteggiamento allargato*.³⁹

Het juridische kader van deze procedure is met name vastgelegd in artikel 444 lid 1 bis van de *codice di procedura penale* (het Italiaanse wetboek van Strafvordering, hierna te noemen: It. Sv). Om te bepalen of de patteggiementoprocedure gevolgd kan worden, is de hoogte van de straf in concreto bepalend. Hierbij wordt rekening gehouden met de specifieke situatie

---

³³ Peters 2018, p. 42.

³⁴ Brants & Stapert 2003, p. 75.

³⁵ Peters 2018, p. 43.

³⁶ Peters 2018, p. 43.

³⁷ Peters 2018, p. 43.

³⁸ Peters 2018, 43.

³⁹ Art. 444 lid 1 bis It. Sv.

van de betreffende verdachte Dit maakt dat deze procedure ook voor zware delicten kan worden toegepast.⁴⁰ Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er een aantal delicten (zoals mensenhandel en terrorisme) en groepen delinquenten (zoals recidivisten) bij wet zijn uitgesloten.⁴¹ Daarnaast gelden er in Italië strenge eisen ten aanzien van de straftoemeting. Zo schrijft de Italiaanse wetgeving exact voor in welke situaties de strafrechter van de gestelde minimumstraf moet afwijken en met welke hoeveelheid.⁴²

De patteggiamentoprocedure vangt aan op het moment dat de OvJ of de verdachte het initiatief neemt tot het aangaan van onderhandelingen.⁴³ Dit kan op elk gewenst moment in het proces plaatsvinden.⁴⁴ De totstandkoming van het verzoek tot vonnisafspraken vindt plaats in het kantoor van de OvJ. De verdachte mag hierbij aanwezig zijn, maar in de praktijk is vaak enkel de raadsman aanwezig.⁴⁵ Een groot verschil met de Amerikaanse variant, is dat de verdachte niet hoeft te bekennen. Sterker nog, nu er geen sprake is van een rechterlijk onderzoek naar de schuld van verdachte, kan men niet spreken van schuld of een veroordeling.⁴⁶ Een ander verschil met de Amerikaanse variant is dat enkel onderhandeld kan worden over strafvermindering.⁴⁷ In dit kader wordt daarom van vonnisafspraken gesproken. Het aangaan van vonnisafspraken betekent naar het Italiaanse rechtssysteem dat de verdachte automatisch afstand doet van zijn recht op een openbare behandeling en het recht op het instellen van hoger beroep.⁴⁸ Wel staat het instellen van cassatie en het starten van een herzieningsprocedure open.⁴⁹

Het uitgangspunt is dat zowel de OvJ als de verdachte zich elk moment uit de onderhandelingen kan terugtrekken, waarna de OvJ kan overgaan tot het starten van een reguliere strafprocedure. De informatie die is gedeeld tijdens de mislukte onderhandelingen worden niet als bewijs in de procedure naar voren gebracht.⁵⁰

Indien de OvJ en de verdachte een overeenstemming hebben bereikt, wordt het akkoord aan de rechter voorgelegd. Tot het moment dat de rechter de zaak heeft beoordeeld, is een herroeping of wijziging van de overeenstemming alleen mogelijk indien beide partijen daarmee instemmen.⁵¹ Bij de beoordeling toetst de rechter de toelaatbaarheid en de inhoud van de voorgestelde strafmaat.⁵² De rechterlijke toetsing gebeurt in de raadkamer en is niet

---

⁴⁰ Peters 2018, p. 43.

⁴¹ Art. 444 lid 1bis It. Sv en Peters 2018, p. 44.

⁴² Peters 2018, p. 43.

⁴³ Art. 444 lid 1 It. Sv.

⁴⁴ Peters 2018, p. 48.

⁴⁵ Peters 2018, p. 47.

⁴⁶ Peters 2018, p. 46.

⁴⁷ Brants & Stapert 2003, p. 79.

⁴⁸ Peters 2018, p. 46.

⁴⁹ Peters 2018, p. 46.

⁵⁰ Peters 2018, p. 52.

⁵¹ Peters 2018, p. 52.

⁵² Art. 444 It. Sv Peters 2018, p. 49.

openbaar. Hierdoor ontbreekt de controlefunctie.⁵³ Dit is mijns inziens opvallend en komt de rechtszekerheid niet ten goede. Wel is het voordelig voor de verdachte, omdat openbaarheid zijn reputatie kan schenden.

Daarnaast brengt de *patteggiamento tradizionale* nog veel andere voordelen voor de verdachte met zich mee. Zo hoeft de verdachte zijn proceskosten niet te betalen, wordt er geen melding van het strafbare feit in het strafdossier gemaakt en vervalt het ten laste gelegde feit van rechtswege indien de verdachte na een bepaalde periode niet een nieuw strafbaar feit heeft begaan. Het kiezen voor deze procedure heeft dus een hoop voordelen voor de verdachte.⁵⁴

Ondanks de grote voordelen die de *patteggiamento* procedure voor zowel de verdachte als het OM met zich meebrengt, wordt in Italië zeer weinig voor deze procedure gekozen. Slechts zeven procent van alle strafzaken tussen 2005 en 2010 is via een *patteggiamento* procedure beëindigd. In 2016 was dit zelfs nog maar twee procent.⁵⁵ De lage cijfers kunnen wellicht verklaard worden door het feit dat veel zaken verjaren vanwege de lange doorlooptermijn en de verdachte een reële kans op verjaring van de zaak verkiest boven een *patteggiamento*.⁵⁶

2.4. België

Het Belgische rechtssysteem heeft een vergelijkbaar rechtssysteem als Nederland, namelijk een van traditie een meer inquisitoir rechtssysteem met een aantal accusatoire trekjes.⁵⁷ België heeft relatief kortgeleden een vorm van procesafspraken geïmplementeerd. De procedure van de voorafgaande erkenning van schuld (de *guilty plea*) is bij wet van 5 februari 2016 in werking getreden.⁵⁸ Met de inwerkingtreding van de wet wordt blijkens de Memorie van Toelichting beoogd de rechtbanken te ontlasten, de duur van strafprocedures te verkorten en de effectiviteit van de tenuitvoerlegging van straffen te bevorderen.⁵⁹ Het juridische kader is met name vastgelegd in artikel 216 van het Belgische Wetboek van Strafvordering (hierna te noemen: Bel. Sv). Voorafgaande erkenning van schuld mag volgens het eerste lid van dit artikel worden toegepast bij 'feiten die niet van dien aard schijnen te zijn dat ze gestraft moeten worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf'. Hierbij is de kwalificatie en strafeis die het OM passend acht, bepalend. Dit maakt dat de procedure in beginsel bij alle misdrijven kan worden toegepast. Wel zijn bij wet een aantal misdrijven uitgesloten. Te denken valt aan verschillende vormen van doodslag,

---

⁵³ Art. 444 It. Sv en Peters 2018, p. 49.

⁵⁴ Peters 2018, p. 46.

⁵⁵ Peters 2018, p. 52.

⁵⁶ Peters 2018, p. 52.

⁵⁷ Nijboer & Dubelaar 2005, p. 17.

⁵⁸ Peters 2018, p. 82.

⁵⁹ Wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, Parl. St., Kamer 2015-16, nr. 54-1418/001, 88 – 89 (*MvT*).

kinderporno en verkrachting.⁶⁰ Daarnaast mag de overeengekomen strafverlaging niet buiten proportioneel zijn en mag deze niet lager zijn dan de gestelde minimumstraf.⁶¹ Het Belgische wetboek kent immers naast maximumstraffen ook minimumstraffen.⁶²

Bij de Belgische *guilty plea* kan het OM met de bekende verdachte een akkoord sluiten over de strafmaat in ruil voor medewerking. Het initiatief van het aangaan van de onderhandelingen ligt, eventueel op verzoek van de verdachte, bij het OM.⁶³ Dit moet wel gebeuren voordat de procedure bij de onderzoeksrechter aanhangig wordt gemaakt.⁶⁴ Doordat de verdachte zich meewerkend opstelt en het strafbare feit bekend, wordt een strafverlaging overeengekomen. Ook kan de OvJ een mildere kwalificatie voorstellen. In dat geval is sprake van een procesafpraak.⁶⁵

Nadat de OvJ en de verdachte een overeenkomst hebben bereikt, wordt deze ter goedkeuring aan de rechtbank voorgelegd.⁶⁶ De rechter toetst of aan de wettelijke vereisten is voldaan en of de instemming van verdachte op vrijwillige basis en weloverwogen heeft plaatsgevonden. Ook beoordeelt de rechter of de straf passend is. Hierbij wordt rekening gehouden met de persoonlijkheid van verdachte en de ernst van het feit. Bij goedkeuring wijst de rechter, in overeenstemming met de gemaakte afspraken, een vonnis.⁶⁷ Dit vonnis moet gemotiveerd worden en heeft dezelfde rechtsgevolgen als een veroordeling die via een reguliere strafprocedure tot stand is gekomen.⁶⁸ Indien de rechter het akkoord afwijst, moet de OvJ een nieuwe vervolgingsbeslissing nemen. Als de zaak voor een reguliere strafprocedure wordt aangebracht, moet de zaak beoordeeld worden door een andere rechter.⁶⁹

Omdat de procedure “voorafgaande erkenning van schuld” pas kortgeleden is ingevoerd, zijn er nog geen cijfers in hoeveel procent van de strafzaken deze procedure is toegepast. Wel wordt in de literatuur de vraag gesteld of deze procedure zal leiden tot ontlasting van de rechtbanken. Voor de meeste zaken waarin door de verdachte schuld is bekend, loopt de procedure immers grotendeels gelijk met de “procedure na voorafgaande erkenning van schuld”: door de rechter wordt ter zitting een misdrijf vastgesteld van een dader die zijn schuld niet betwist en bepaalt vervolgens de strafmaat. Het enige verschil met de

---

⁶⁰ Art. 216 lid 1 Bel. Sv en Peters 2018, p. 84.

⁶¹ Art. 216 lid 1 en Peters 2018, p. 86.

⁶² Van Kalmthout & Tak 2003, p. 55.

⁶³ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2015/16, nr. 1418/001, p. 93 (MvT).

⁶⁴ Traest & Vandromme 2016, p. 46.

⁶⁵ Peters 2018, p.86.

⁶⁶ Art. 216 lid 3 Bel. Sv.

⁶⁷ Peters 2018, p. 84 en p. 87.

⁶⁸ Peters 2018, p. 88.

⁶⁹ Peters 2018, p.88.

“procedure na voorafgaande erkenning van schuld” is dat geen strafvermindering wordt overeengekomen.⁷⁰

2.5. Duitsland

Het Duitse strafproces kan net als het Belgische en Nederlandse strafproces van oorsprong als een meer inquisitoir systeem gekenmerkt worden. Ondanks het feit dat de materiële waarheidsvinding en het onmiddellijkheidsbeginsel in het Duitse strafproces een belangrijke rol innemen, is in Duitsland een procedure ontwikkeld waarbij in strafzaken afspraken worden gemaakt door de rechter met het OM en de verdediging.⁷¹ In hoeveel zaken dit gebeurt, kom ik later in deze paragraaf terug.

Het maken van procesafspraken (*Verständigung*) werd in Duitsland een lange periode gebaseerd op richtlijnen van het Bundesgerichtshof (hierna te noemen: het BGH). Het BGH heeft in meerdere uitspraken een aantal minimumvoorwaarden en voorwaarden voor de toelaatbaarheid van afspraken opgesteld.⁷² In de praktijk werden de regels van het BGH echter niet nageleefd.⁷³ Na een lange periode zijn deze richtlijnen daarom in 2009 gecodificeerd in een wettelijke regeling. Deze regeling is neergelegd in artikel 257c Strafprozeßordnung (het Duitse Wetboek van Strafvordering, hierna te noemen: StPO).⁷⁴ De wetgever heeft ervoor gekozen om het maken procesafspraken te integreren in de normale strafprocedure.⁷⁵ Dit maakt dat de algemene beginselen van het strafproces overeenkomstig van toepassing zijn.

De Duitse procedure rondom het maken van procesafspraken wijkt behoorlijk af van de eerder besproken procedures. In Duitsland ligt het initiatief tot het maken van afspraken over het verloop van het strafproces en de straftoemeting namelijk meestal bij de voorzitter.⁷⁶ Wel kunnen de OvJ en de verdachte tijdens de opsporingsfase al een informeel gesprek met elkaar voeren over de mogelijkheid tot het aangaan van onderhandelingen.⁷⁷

Tijdens een oriënterende bespreking geeft de voorzitter aan welke straf in geval van medewerking van de verdachte mogelijk opgelegd zal worden.⁷⁸ Deze medewerking hoeft geen bekennende verklaring in te houden, maar daar wordt meestal wel op aangestuurd. De afspraken kunnen ook het afstand van bepaalde rechten inhouden, zoals het indienen van

---

⁷⁰ Decaigny 2002-2003, p. 475.

⁷¹ Lensing 2008, p. 306.

⁷² Lensin 2008, p. 310-311.

⁷³ Lensin 2008, p. 314.

⁷⁴ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.6.

⁷⁵ BVerfG 19 maart 2013 (2 BvR 2628/10), BVerfGE 133, 168, r.o. 67.

⁷⁶ Peters 2022, p. 64.

⁷⁷ Art. 160b StPO en Peters 2018, p. 62.

⁷⁸ Lensing 2008, p. 306.

onderzoekswensen. Afspraken over de kwalificatie van de feiten en het doen van afstand van het indienen van rechtsmiddelen is echter verboden.⁷⁹

Indien partijen een afspraak over de straf overeenkomen in ruil voor medewerking van de verdachte, dan is de rechter daaraan gebonden.⁸⁰ De voorzitter kan daar enkel van afwijken indien hij van oordeel is dat de voorgestelde strafmaat niet in overeenstemming is met 'de ernst van het feit of de schuld van de verdachte' of als de proceshouding van verdachte anders is dan is overeengekomen.⁸¹ Ook al komen partijen tot procesafspraken en heeft de verdachte een bekennde verklaring afgelegd, toch blijft de rechter verantwoordelijk voor de materiële waarheidsvinding. De voorzitter dient na te gaan of de verklaring van de verdachte wordt bevestigd in de stukken.⁸²

De procesafspraken zijn tot stand gekomen op het moment dat de OvJ en de verdachte daarmee hebben ingestemd.⁸³ Vervolgens benoemt de voorzitter de inhoud van de afspraak tijdens de terechtzitting en vindt een bewijsonderzoek plaats.⁸⁴ Omdat de algemene beginstelen van het strafproces overeenkomstig van toepassing zijn bij het maken van procesafspraken, wordt geacht dat de rechter zo veel mogelijk streeft naar een volledige materiële waarheidsvinding. Dit staat volgens critici echter haaks op het doel van het maken van procesafspraken, namelijk een snellere afdoening van de strafzaak.⁸⁵

Van de gehele terechtzitting dient, in verband met de transparantie en de controleerbaarheid, een nauwkeurig verslag gemaakt te worden.⁸⁶ De Duitse wetgever hecht hier veel waarde aan openbaarmaking van de gesprekken en de procesafspraken, omdat in Duitsland lange tijd sprake is geweest van achterkamertjespraktijken rondom het maken van procesafspraken.⁸⁷ Indien deze regels niet worden nagekomen, kan een sanctie van het Duitse federale cassatiehof volgen: indien niet goed is gerapporteerd, dan wordt een klacht over de gemaakte procesafspraken in cassatie niet-ontvankelijk verklaard.⁸⁸

Partijen kunnen tot het moment dat de afspraak tot stand is gekomen de onderhandelingen afbreken. Bij afgebroken onderhandelingen, wordt de zaak in beginsel via de reguliere procedure afgedaan. Dit brengt echter wel een groot nadeel met zich mee. Dezelfde rechters die betrokken zijn geweest bij de gefaalde procesafspraken, zullen de terechtzitting in de

---

⁷⁹ Peters 2018, p. 67.

⁸⁰ Art. 257c StPO.

⁸¹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.15.

⁸² Peters 2018, p. 57-59.

⁸³ Peters 2012, p. 250-251.

⁸⁴ Peters 2028, p. 64.

⁸⁵ Peters 2018, p. 70.

⁸⁶ Peters 2022, p. 64.

⁸⁷ Peters 2022, p. 64.

⁸⁸ Peters 2022, p. 64.

reguliere procedure leiden en daarna vonnis wijzen.⁸⁹ Dit komt de onafhankelijkheid en onpartijdigheid mijns inziens niet ten goede. De rechters kunnen door de bespreking van de procesafspraken immers over informatie beschikken die ten nadele van de verdachte is.

Volgens cijfers wordt een laag percentage van de strafzaken afgedaan middels procesafspraken. In 2016 is slechts 1,46 procent van de vervolgbare strafzaken via procesafspraken afgedaan.⁹⁰ Uit de literatuur volgt dat er veel kritiek bestaat op de Duitse vorm van procesafspraken. Zo volgt uit de uitspraak van 19 maart 2013 van het Bundesverfassungsgericht dat de regels rondom het maken van procesafspraken regelmatig niet worden nagekomen. Dit heeft onder andere te maken met wettelijke beperkingen die tot gevolg hebben dat het maken van procesafspraken in de reguliere strafprocedure is geïmplementeerd, de verplichting tot het opmaken van een (uitgebreid) proces-verbaal in verband met transparantie en het verbod op het door de verdachte doen van afstand van rechtsmiddelen.⁹¹

2.6. Conclusie

Uit het voorgaande blijkt dat er veel verschillende vormen van procesafspraken bestaan. In de VS kan de verdachte ervoor kiezen een bekentenis te doen of een verklaring af te leggen dat hij geen proces wil voeren over de feiten en dus afstand doet van bepaalde fundamentele rechten. In Italië wordt een gezamenlijk verzoek tot strafoplegging gedaan en hoeft de verdachte helemaal geen bekennende verklaring hoeft af te leggen. Procesafspraken in België worden juist gekenmerkt door een bijzondere procedure waarbij de verdachte het strafbare feit dient te bekennen. In Duitsland wordt een gerechtelijk akkoord gehanteerd en worden onderhandelingen gestart om afspraken te maken over het verloop en het resultaat van het strafproces op initiatief van de rechter. Daarnaast hanteren de onderzochte landen verschillende procedures en verschilt het per land hoe wordt omgegaan met de situatie op het moment dat de rechter de procesafspraken afwijst. In alle bestudeerde landen is voor de betreffende vorm van plea bargaining een wettelijk kader gecreëerd.

Zoals in dit hoofdstuk nader is toegelicht, hebben reeds veel (Europese) landen procesafspraken geïmplementeerd. In het volgende hoofdstuk zal besproken worden hoe het EHRM daar tegenaan kijkt.

---

⁸⁹ Peters 2018, p. 68.

⁹⁰ Peters 2018, p. 69.

⁹¹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.18.

3. Toetsingskader EVRM

In dit hoofdstuk zal besproken worden in hoeverre het maken van procesafspraken in strijd is met het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM), met name ten aanzien van het door de verdachte afstand doen van zijn rechten en de vorm van instemming van de verdachte die daarbij speelt.

3.1. Jurisprudentie EHRM

Uit artikel 6 EVRM volgt het recht op een eerlijk proces. In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij procesafspraken, kan het voorkomen dat de verdachte afstand doet van deze rechten. In deze situatie wordt gesproken over een ‘waiver’. Het EHRM oordeelt over de *waiver* als volgt: *‘Neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial. However, such a waiver must [...] be established in an unequivocal manner and be attended by minimum safeguards commensurate with its importance.’*⁹²

In 2014 heeft het EHRM voor het eerst een uitspraak gedaan waarin sprake was van het afstand doen van rechten in het kader van procesafspraken.⁹³ Uit het arrest *Natsvlshvili en Togonidze tegen Georgië* kan worden opgemaakt dat er geen principiële bezwaar tegen het maken van procesafspraken bestaat.⁹⁴

Het EHRM geeft hiermee aan dat het maken van procesafspraken, mits op een juiste manier uitgevoerd, een goed middel kan zijn om de werkdruk te verminderen. Daarnaast kan het maken van procesafspraken een geslaagd middel zijn om corruptie en georganiseerde criminaliteit tegen te gaan en kan het een reductie van het aantal gedetineerden tot gevolg hebben.

Wel heeft het EHRM een aantal criteria ontwikkeld waaraan voldaan moet worden om op een correcte wijze tot afspraken in een strafproces te komen: *“(a) the bargain had to be accepted by the first applicant in full awareness of the facts of the case and the legal consequences and in a genuinely voluntary manner; and (b) the content of the bargain and the fairness of the manner in which it had been reached between the parties had to be subjected to sufficient judicial review”*.⁹⁵ Allereerst acht het EHRM het dus van belang dat de

---

⁹² EHRM 8 juni 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:0608JUD006159116, par. 58 (*Dijkhuizen/Nederland*); EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100 (*Sejdovic tegen Italië*) en EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288, par. 31 (*Poitrimol/Frankrijk*). Voorts acht het EHRM het van belang dat: *“it must be shown that he could reasonably have foreseen what the consequences of his conduct would be”*.

⁹³ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305 (*Natsvlshvili en Togonidze/Georgië*).

⁹⁴ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, par. 90 (*Natsvlshvili en Togonidze/Georgië*). Het EHRM oordeelde: *“In this connection the Court subscribes to the idea that plea bargaining, apart from offering the important benefits of speedy adjudication of criminal cases and alleviating the workload of courts [...] can also, if applied correctly, be a successful tool in combatting Corruption [...]”*.

⁹⁵ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, par. 92 (*Natsvlshvili en Togonidze/Georgië*).

verdachte op vrijwillige basis heeft gekozen voor het afdoen van de zaak middels procesafspraken. Bij deze vrijwilligheid is het van belang dat verdachte bewust is van de consequenties die het sluiten van procesafspraken heeft. Het EHRM acht het noodzakelijk dat door een rechter getoetst wordt of de totstandkoming van de procesafspraken eerlijk is verlopen en of de inhoud van de afspraken correct zijn.⁹⁶

In de zaak *Natsvlisvili en Togonidze tegen Georgië* heeft het EHRM geoordeeld dat aan het vereiste van de vrijwilligheid is voldaan. In casu had de verdachte zelf het initiatief genomen tot het aangaan van afspraken en had hij zelf aangegeven bereid te zijn tot het herstellen van de schade. Voorafgaand aan het akkoord heeft de verdachte kennis genomen van de processtukken en had hij bijstand van een advocaat. De overeenkomst is door zowel de verdachte als zijn raadsman ondertekend. Vervolgens is de vrijwilligheid van de verdachte tot het afstand doen van zijn rechten door de rechter gecontroleerd. Het EHRM oordeelde dat gelet op deze omstandigheden de vrije wilsvorming van de verdachte voldoende was gewaarborgd.⁹⁷ Dit is dus voldoende voor de *waiver*.

Op basis van dit arrest kan worden geconcludeerd dat op het moment dat het maken van procesafspraken aan deze voorwaarden voldoet, deze de toets van het EHRM zal doorstaan. In latere jurisprudentie volstaat het EHRM over het algemeen met een herhaling van de uitgangspunten zoals geformuleerd in het arrest *Natsvlisvili en Togonidze tegen Georgië*.⁹⁸

Een ander arrest dat ten aanzien van procesafspraken en artikel 6 EVRM van belang kan zijn is het arrest *Mucha tegen Slowakije*, waarin naar het arrest *Navalny en Ofitserov tegen Rusland* wordt verwezen.⁹⁹ Het EHRM oordeelde dat er in strijd is met artikel 6 EVRM gehandeld werd.¹⁰⁰ Uit deze uitspraak kan geconcludeerd worden dat bij het maken van procesafspraken in een zaak waarbij sprake is van medeverdachten die afzonderlijk worden vervolgd, waakzaamheid ten aanzien van de onschuldpresumptie geboden is. Indien de medeverdachten een procesafpraak maken waarbij de verdachte als medeschuldige wordt aangewezen en beide zaken door dezelfde rechters worden behandeld, kan al snel van vooringenomenheid gesproken worden.

---

⁹⁶ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, par. 75 (*Natsvlisvili en Togonidze/Georgië*).

⁹⁷ EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305, par. 119 (*Natsvlisvili en Togonidze/Georgië*). Het EHRM oordeelde: “*The authorities of the respondent State cannot thus be held to have hindered the applicants in the exercise of their right of individual petition, and the respondent State has not failed to comply with its obligations under Article 34 of the Convention*”.

⁹⁸ Zie o.a. EHRM 25 november 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:1125JUD006370319 (*Mucha/Slowakije*) en EHRM 16 februari 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:0216JUD007758712 (*V.C.L. & A.N./Verenigd Koninkrijk*).

⁹⁹ EHRM 25 november 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:1125JUD006370319 par. 48 (*Mucha/Slowakije*) en EHRM 23 februari 2006, ECLI:CE:ECHR:2016:0223JUD004663213 (*Navalny en Ofitserov/Rusland*).

¹⁰⁰ EHRM 25 november 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:1125JUD006370319, par. 66 (*Mucha/Slowakije*). Het EHRM oordeelde: “*the judgments against the applicant’s co-perpetrators were prejudicial to the applicant’s right to be presumed innocent until proven guilty. Given the role they played in the applicant’s own trial, which took place before the same court, his doubts as to its impartiality were objectively justified*”.

3.2. Conclusie

Samengevat volgt uit artikel 6 EVRM het recht op een eerlijk proces en een aantal verdedigingsrechten van de verdachte. In sommige gevallen kan de verdachte afstand van deze rechten doen. In dat geval is er sprake van een *waiver*. Het EHRM heeft in Natsvlisvili en Togonidze tegen Georgië een arrest gewezen waarbij sprake was van een *waiver* in het kader van het maken van procesafspraken en heeft die goedgekeurd. Uit de overwegingen van het EHRM blijkt dat het EHRM geen bezwaren heeft tegen het maken van procesafspraken. Wel heeft het EHRM een drietal criteria in het leven geroepen waaraan getoetst moet worden:

1. de verdachte moet op vrijwillige basis met de procesafspraken hebben ingestemd;
2. de verdachte moet zich op het moment van instemming bewust zijn van de consequenties van het aangaan van procesafspraken;
3. de vrijwilligheid van de *waiver* van de verdachte en de inhoud van de afspraken moet onderworpen worden aan een rechterlijke toetsing.

Indien aan dit toetsingskader wordt voldaan, zullen de procesafspraken de toets van het EHRM of sprake is van een eerlijk proces kunnen doorstaan. Voorts is bij het maken van procesafspraken in een zaak waarin er sprake is van medeverdachten, waakzaamheid geboden ten aanzien van de onschuldpresumptie.

4. De materiële waarheidsvinding

Nadat in het vorige hoofdstuk duidelijk is geworden wat het toetsingskader van het EHRM is, is het nu van belang om te bespreken wat materiële waarheidsvinding inhoudt, in hoeverre dit een uitgangspunt in het Nederlandse strafproces is en of het ten aanzien van procesafspraken wenselijk is dat de rechter verantwoordelijk blijft voor het verrichten van materiële waarheidsvinding.

4.1. Betekenis van de materiële waarheidsvinding

Het strafprocesrecht heeft als doel het verzekeren van een correcte toepassing van het materiële strafrecht.¹⁰¹ Het onderzoek moet gericht zijn op de materiële waarheidsvinding, waarbij de waardering van de kwaliteit van het bewijs van groot belang is. Hierbij ligt de nadruk op het straffen van schuldigen en het voorkomen dat onschuldigen worden gestraft.¹⁰² Bij gerede twijfel dient de verdachte vrijgesproken te worden.

Het is aan de rechter om actief op zoek te gaan naar de materiële waarheid.¹⁰³ De actieve rol van de rechter dient als waarborg voor een correcte vaststelling van de feiten. Daarnaast geldt ingevolge artikel 338 Sv dat de rechter 'de overtuiging moet hebben bekomen dat de verdachte het ten laste gelegde feit heeft begaan'. Met dit wettelijke criterium wordt verondersteld dat de kans op foute veroordelingen wordt verkleind.¹⁰⁴

4.2. De discussie over het materiële waarheidsbegrip

In de literatuur bestaat er over het algemeen overeenstemming over het belang van het streven van de rechter naar het vinden van de materiële waarheid binnen het strafproces en het voorkomen van onterechte veroordelingen.¹⁰⁵ Een garantie dat enkel schuldigen worden veroordeeld, kan echter niet worden gegeven. Wel is het van belang dat het aantal onjuiste veroordelingen zo laag mogelijk wordt gehouden.¹⁰⁶

Gelet op de praktische onmogelijkheid om binnen het strafproces te komen tot een absolute waarheid, is volgens Groenhuijsen en Knigge een herformulering van de materiële waarheid tot een 'voldoende waarheid' gepast.¹⁰⁷ Deze herformulering van Groenhuijsen en Knigge heeft veel kritiek gekregen. Zo acht Brants de herformulering een inhoudelijke vermindering van het begrip waarheidsvinding.¹⁰⁸ Volgens Brants e.a. is het uitgangspunt van de materiële waarheidsvinding een belangrijke grondslag van een legitiem strafproces. Zij achten een

---

¹⁰¹ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 15.

¹⁰² Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 15.

¹⁰³ *Kamerstukken II* 2003/04, 29 271, nr. 1, p. 9.

¹⁰⁴ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 18.

¹⁰⁵ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 15, Brants e.a. p. 20-24 en Crijns 2010, p. 51-52.

¹⁰⁶ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 18.

¹⁰⁷ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 18.

¹⁰⁸ Brants e.a. 2003, p. 20-24. Hierover merkte Brants e.a. op dat: "*het besef van het onmogelijke moet het streven niet verminderen*".

relativering van het begrip dan ook niet wenselijk.¹⁰⁹ Brants e.a. pleiten, anders dan Groenhuijsen en Knigge, voor een meer principieel waarheidsbegrip, waarbij de rechter zich zo veel mogelijk moet inspannen om zo dicht mogelijk bij de absolute waarheid te komen.¹¹⁰ Gelet op het feit dat de waarheidsvinding in strafzaken in afgelopen jaren veelvuldig ter sprake is gekomen naar aanleiding van een aantal spraakmakende rechterlijke dwalingen, zoals de Puttense moordzaak, de Schiedammer parkmoord en de zaken Lucia de Berk en Ina Post, kan ik mij geheel vinden in het standpunt van Brants e.a..¹¹¹ Door het verrichten van onderzoek naar de materiële waarheidsvinding dient de rechter zo dicht mogelijk bij de absolute waarheid te komen, zodat het veroordelen van onschuldigen zo veel mogelijk wordt voorkomen.

4.3. Materiële waarheidsvinding bij procesafspraken

Zoals eerder besproken is in Duitsland, waar sprake is van een vergelijkbaar strafrechtssysteem als het Nederlandse, al enige jaren geleden een vorm van procesafspraken geïmplementeerd.¹¹² In de Duitse literatuur bestaat nog altijd veel discussie over de verenigbaarheid van materiële waarheidsvinding en het maken van procesafspraken. Zo achten critici een afspraak waarbij een bekennende verklaring wordt afgelegd in ruil voor strafvermindering in strijd met de verantwoordelijkheid van de rechter ten aanzien van de materiële waarheidsvinding en de onderzoeksplicht van de rechter.¹¹³ Voorstanders achten de onderzoeksplicht van de rechter ook van belang, maar in het geval van een bekennende verklaring behoeft de zaak volgens hen enkel door de rechter getoetst te worden indien concrete twijfels bestaan over het maken van procesafspraken.¹¹⁴ Voorts achtte de Duitse wetgever afspraken over de kwalificatie van feiten in strijd met het beginsel van materiële waarheidsvinding en zijn deze afspraken dan ook bij wet uitgesloten.¹¹⁵

De Nederlandse wetgever heeft begin deze eeuw aangegeven geen ruimte te zien om een vorm van procesafspraken in Nederland te implementeren. Een dergelijk voorstel zou volgens de toenmalige minister niet passen in het inquisitoire rechtsstelsel dat Nederland kent, mede gelet op de daarbij behorende procestradities en de verantwoordelijkheid en inspanningsplicht van de rechter ten aanzien van de waarheidsvinding.¹¹⁶ In de Nederlandse literatuur wordt deze kritiek over de verenigbaarheid van het maken van procesafspraken

---

¹⁰⁹ Brants e.a. 2003, p. 21.

¹¹⁰ Brants e.a. 2003, p. 21.

¹¹¹ Hof Leeuwarden 24 april 2002, ECLI:NL:GHLEE:2002:AE1877 (*Puttense moordzaak*); Hof Amsterdam 4 mei 2006, ECLI:NL:GHAMS:2006:AW8270 (*Schiedammer parkmoord*); Hof Arnhem 14 april 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BM0876 (*Lucia de Berk*); Hof 's-Hertogenbosch 6 oktober 2010, ECLI:NL:GHSHE:2010:BM3366 (*Ina Post*).

¹¹² Lensing 2008, p. 306.

¹¹³ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.16.

¹¹⁴ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.16.

¹¹⁵ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 7.13.

¹¹⁶ *Kamerstukken II* 2003/04, 29 200-VI, nr. 31.

met de materiële waarheidsvinding gedeeld.¹¹⁷ Gelet op de verantwoordelijkheid die de strafrechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding hebben verschillende auteurs de vraag of plea bargaining geschikt zou zijn voor het Nederlandse strafproces in het verleden afwijzend beantwoord. Zo wordt door Brants en Stapert gesteld dat een vorm van procesafspraken in Nederland niet passend zou zijn gelet op de proceshouding van de rechter, het OM en de verdachte, waarbij de nadruk ligt op de materiële waarheidsvinding. Het rechtssysteem in Nederland biedt zo veel mogelijk garanties om tot een aanvaardbare waarheid te komen. Hierbij spelen de vorm van het proces, de onpartijdige houding van het OM, de rechten van de verdediging, de door de rechtbank benoemde deskundigen en de actieve en controlerende rol van de rechter een belangrijke rol. Dit maakt dat volgens Brants en Stapert de belangrijkste randvoorwaarde voor een vorm van procesafspraken niet aanwezig is, namelijk aanvaarding van 'partijgestuurde waarheidsvinding'.¹¹⁸

Deze opvatting is mijns inziens niet geheel terecht. Bij het maken van procesafspraken hoeft de materiële waarheidsvinding niet in het geding te komen. Gelet op de actieve rol die de rechter bij het onderzoek naar de materiële waarheidsvinding heeft, is het wel van belang dat het maken van procesafspraken geen inbreuk maakt op het de verdeling van verantwoordelijkheden die het strafproces kent, zoals ook door Advocaat-generaal Bleichrodt in zijn conclusie is betoogd.¹¹⁹ De verantwoordelijkheid van de rechter over de volledigheid en eerlijkheid van het onderzoek, de beantwoording van de vragen ingevolge artikelen 348 en 350 Sv en de actieve rol ten aanzien van de materiële waarheidsvinding moet te allen tijde gewaarborgd blijven. Voorkomen moet worden dat de kwaliteit van de rechtspraak achteruitgaat. Voorts mag aan het beginsel van materiële waarheidsvinding geen afbreuk worden gedaan doordat bij procesafspraken een minder gedegen inhoudelijk onderzoek wordt gedaan.¹²⁰

Dit is te meer van belang omdat, zoals eerder aangegeven, uit cijfers is gebleken dat in de VS verdachten die onschuldig zijn toch voor een guilty plea kiezen.¹²¹ Hierbij dient wel een kanttekening te worden geplaatst dat in de VS een ander rechtssysteem wordt gehanteerd en de straffen daar een stuk hoger liggen, waardoor verdachten in de VS een groter belang kunnen hebben bij het instemmen met procesafspraken terwijl zij onschuldig zijn. Desalniettemin is denkbaar dat verdachten in Nederland onder omstandigheden ook een feit bekennen en procesafspraken maken terwijl zij het feit niet hebben begaan. Deze situatie is bijvoorbeeld niet ondenkbaar bij mensen met licht verstandelijke beperking (hierna te noemen: LVB). Uit onderzoek blijkt immers dat LVB'ers een verhoogde neiging hebben tot inschikkelijkheid en dat er een verhoogd risico bestaat dat een LVB'er tijdens een verhoor sociaalwenselijke antwoorden geeft, ondanks de wetenschap dat deze antwoorden onjuist

---

¹¹⁷ Brants & Stapert 2004, Crijns & Van der Meij 2005, p. 68.

¹¹⁸ Brants & Stapert 2004, p. 82.

¹¹⁹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 6.62.

¹²⁰ Ratz 2009, p. 949.

¹²¹ ['Why do innocent people plead guilty to crimes they didn't commit?', guiltypleaproblem.org.](http://guiltypleaproblem.org)

zijn.¹²² Daarnaast is denkbaar dat verdachten door de OvJ, vanwege de efficiëntie die het maken van procesafspraken voor het OM met zich meebrengt, onder druk worden gezet om akkoord te gaan met de afspraken, terwijl er weinig bewijs aanwezig is. Zo blijkt uit een rapport van de internationale organisatie 'Fair Trials' dat aanklagers vanwege het toenemend aantal zaken geprikkeld worden om zaken zo efficiënt mogelijk op te lossen, wat resulteert in het uitoefenen van druk op verdachte om procesafspraken te accepteren. De onderzoekers van Fair Trials achten het zelfs bij zaken waarbij de advocaat een geringe vergoeding voor een toevoeging krijgt, niet ondenkbaar dat de advocaat van verdachte druk uitoefent om akkoord te gaan met procesafspraken.¹²³

Naast de aandachtspunten die ten aanzien van de materiële waarheidsvinding zijn genoemd, wordt het belang van het vasthouden aan de materiële waarheidsvinding ook bevestigd door de kritiek die bestaat over de huidige buitengerechtelijke afdoeningen. Zo bestaat er in de literatuur, in de pers en in de maatschappij veel kritiek over het sluiten van hoge transacties tussen het OM en de verdachte. Het aangaan van deze transacties wordt geassocieerd met 'achterkamertjespolitiek' doordat de transactie in beslotenheid tussen de verdachte en het OM tot stand komt en de maatschappij hooguit middels een persbericht op de hoogte wordt gesteld van de transactie. Daarnaast vraagt men zich af in hoeverre de verdachte daadwerkelijk vrijwillig met de transactie heeft ingestemd.¹²⁴ De verhouding tussen de verdachte en het OM wordt immers als ongelijkwaardig aangemerkt, omdat het OM nog altijd kan dreigen met een strafprocedure.¹²⁵ Hierbij moet wel een kanttekening worden gemaakt dat een verdachte in dit soort zaken over het algemeen veel middelen heeft om vakkundige rechtsbijstand in te schakelen.¹²⁶ Gelet op de forse kritiek, is inmiddels de Aanwijzing hoge transacties en bijzondere transacties in het leven geroepen.¹²⁷ Ondanks deze procedure, blijft binnen de literatuur gepleit worden voor een rechterlijke toetsing.¹²⁸ De punten van kritiek ten aanzien van de transactie, zijn hetzelfde als die in de literatuur over het maken van procesafspraken aan de orde komen.¹²⁹

Ten aanzien van de strafbeschikking kan gesteld worden dat deze procedure ook niet vlekkeloos verloopt. Bij de OM-strafbeschikking, komt aan de OvJ veel vrijheid toe: het is aan het OM om te beslissen of wordt overgegaan tot een dagvaarding of dat gekozen wordt voor een strafbeschikking.¹³⁰ Als gevolg van verzet en mislukte executies komen jaarlijks

---

¹²² Van Kluijve & Jelicic 2023, p. 673 en Kranendonk 2017, p. 83.

¹²³ Fair Trials 2021, p. 33.

¹²⁴ Crijns 2020, p. 394.

¹²⁵ Crijns 2010, p. 527-532.

¹²⁶ Crijns 2020, p. 394.

¹²⁷ Aanwijzing hoge transacties en bijzondere transacties van 13 oktober 2008 (Stcrt. 2008, 209).

¹²⁸ Zie onder meer Van Asperen, De Boer & Duijvenbode 2015 en Vriend 2016, p. 194-204.

¹²⁹ Het aangaan van deze transacties wordt geassocieerd met 'achterkamertjespolitiek' en de verhouding tussen de verdachte en het OM wordt als ongelijkwaardig aangemerkt waardoor men zich afvraagt in hoeverre de verdachte daadwerkelijk vrijwillig met de transactie heeft ingestemd.

¹³⁰ Malsch 2023, p. 370.

duizenden strafbeschikkingszaken retour naar het OM.¹³¹ Minstens een op de drie zaken die retour komen, gaan niet naar de rechter. Hiervan wordt uiteindelijk 30 tot 47 procent geseponneerd.¹³² Bij een groot deel van de geseponneerde zaken blijkt te weinig bewijs te zijn, wat erg opmerkelijk is.¹³³ Verder blijkt uit het rapport van procureur-generaal Frielink dat bij sommige zaken zelfs stukken ontbreken en/of feitenomschrijvingen ontbreken, is het in sommige gevallen onduidelijk of de verdachte op de mogelijkheid van rechtsbijstand is gewezen, zijn de verslagen over het verhoor van verdachte mager, schiet het verslag over de bewijsverweren tekort, is niet goed te controleren op welke manier de OvJ tot een schuldvaststelling is gekomen en is in een aantal zaken het bewijs ontoereikend gebleken.¹³⁴ Gelet op al deze onvolkomenheden is de conclusie van het rapport van de procureur-generaal dat het OM bij de afdoening via een strafbeschikking voor een groot deel voldoet aan de wettelijke vereisten, mijns inziens dan ook bijzonder.

Gelet op het bovenstaande kan mijns inziens gesteld worden dat het OM op zijn minst onzorgvuldig is ten aanzien van de strafbeschikkingsprocedure. Ik vraag mij dan ook af of het OM bij het maken van procesafspraken, waarbij aan het OM evenals bij de transactie en de strafbeschikking meer verantwoordelijkheid toekomt, niet eenzelfde houding zal aannemen.

4.4. Conclusie

Het onderzoek ter terechtzitting moet gericht zijn op de materiële waarheidsvinding, waarbij de waardering van de kwaliteit van het bewijs van groot belang is. Hierbij ligt de nadruk op het straffen van schuldigen en het voorkomen dat onschuldigen worden gestraft.¹³⁵ Bij het maken van procesafspraken hoeft de materiële waarheidsvinding niet in het geding te komen. Hierbij is het wel van belang dat geen inbreuk gemaakt wordt op de verdeling van verantwoordelijkheden die het strafproces kent en dat de verantwoordelijkheid van de rechter over de volledigheid en eerlijkheid van het onderzoek, de beantwoording van de vragen ingevolge artikelen 348 en 350 Sv en de actieve rol ten aanzien van de materiële waarheidsvinding gewaarborgd blijven. Voorkomen moet worden dat de kwaliteit van de rechtspraak achteruitgaat en dat aan het beginsel van materiële waarheidsvinding minder zwaar wordt getild doordat bij procesafspraken een minder gedegen inhoudelijk onderzoek wordt gedaan. Dit dient mede als waarborg om te voorkomen dat de verdachte onder druk wordt gezet om akkoord te gaan met het maken van procesafspraken. De bestaande vormen van buitengerechtelijke afdoening zijn niet onproblematisch. Voorkomen moet worden dat dezelfde kritiek ontstaat die bij de huidige buitengerechtelijke afdoeningen een rol speelt.

---

¹³¹ Schouten e.a. 2022, p. 72 e.v..

¹³² Schouten e.a. 2022, p. 73-74.

¹³³ Malsch 2023, p. 370.

¹³⁴ Frielink 2022, p. 41-55, p. 67, p. 72, p. 97 en p. 102.

¹³⁵ Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 15.

5. De ontwikkeling van buitengerechtelijke afdoeningen en het maken van procesafspraken in Nederland

In de voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat het implementeren van een vorm van procesafspraken niet per definitie onverenigbaar hoeft te zijn met het Nederlandse strafrechtssysteem. In Nederland zijn verschillende uitspraken door rechtbanken en hoven gedaan waarbij procesafspraken zijn gemaakt. Er is op dit punt ook een uitspraak van de Hoge Raad.¹³⁶ Bekeken zal worden of de uitspraak van de Hoge Raad voldoende richtlijnen biedt om de rechtszekerheid van de verdachte te waarborgen. Ook wordt bekeken hoe de rechtbanken met procesafspraken omgaan na de uitspraak van de Hoge Raad.

5.1. Het experimenteren met procesafspraken

Voor het maken van procesafspraken bestaat in Nederland geen wettelijke grondslag. Een wettelijke regeling in Nederland laat nog even op zich wachten, omdat de Minister van Veiligheid en Justitie lange tijd heeft aangegeven geen wettelijke regeling nodig te achten.¹³⁷ Volgens de Minister heeft het OM een ruime mate van (beleids)vrijheid en staat het de OvJ vrij om binnen deze kaders procesafspraken te maken, waardoor volstaan kan worden met de OM-aanwijzing omtrent het maken van procesafspraken.¹³⁸ Deze aanwijzing bevat de randvoorwaarden die de officier van justitie daarbij in acht neemt en voorziet in de procedure voor het maken van procesafspraken. Gelet op de ongelijke verhouding tussen het OM en de verdachte en de problemen die worden ervaren met de bestaande buitengerechtelijke afdoeningen, lijkt een aanwijzing niet genoeg waarborgen te bieden. Ondanks het ontbreken van een wettelijke regeling en de vele kritiek die in de literatuur bestaat over het maken van procesafspraken, zoals besproken in hoofdstuk 4, wordt in Nederland de afgelopen jaren wel met procesafspraken geëxperimenteerd.¹³⁹

5.1.1. De Cymbal-zaak

De Cymbal-zaak was de eerste zaak in Nederland waarin getracht is om tot procesafspraken te komen.¹⁴⁰ Tijdens de regiezitting heeft het OM aangekondigd met de verdediging in gesprek te zijn om de zaak middels procesafspraken af te doen. Vervolgens zijn het OM en de verdediging procesafspraken overeengekomen.¹⁴¹ Het OM zou een voorwaardelijke gevangenisstraf eisen en een vordering tot wijziging van de tenlastelegging bij de rechtbank indienen. In ruil daarvoor zouden de verdachten meewerken aan de opheldering van de feiten en afstand doen van het wederrechtelijk verkregen voordeel. De procesafspraken en

---

¹³⁶ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252.

¹³⁷ *Handelingen II* 2021/22, nr. 2185, p. 2-4 en Mevis 2022, par. 21.

¹³⁸ *Handelingen II* 2021/22, nr. 2185, p. 2.

¹³⁹ Peters 2022.

¹⁴⁰ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124.

¹⁴¹ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103, r.o. 4.1 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124, r.o. 4.1.

de vordering tot wijziging van de tenlastelegging werden vervolgens aan de rechtbank toegestuurd.¹⁴² De vordering tot wijziging van de tenlastelegging werd door de rechtbank toegewezen. Op het onderzoek ter terechtzitting werden de feiten, met uitzondering van het feitelijk leidinggeven aan het medeplegen van oplichting, door de verdachten bekend.

In de uitspraak gaat de rechtbank niet mee in de procesafspraken. De rechtbank overweegt: *“de straf zoals geëist door het OM doet in dit geval naar het oordeel van de rechtbank op geen enkele wijze recht aan de aard en de ernst van de feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan”*.¹⁴³ Verder is de rechtbank van oordeel dat de procesafspraken in deze zaak moeilijk verenigbaar zijn met het doel van preventie. Daarnaast is de rechtbank van oordeel dat voorkomen moet worden dat bij georganiseerde vermogensdelicten een beeld van ‘klassenjustitie’ ontstaat.¹⁴⁴ Het lijkt erop dat de rechtbank met dit zinsdeel een principieel bezwaar tegen het maken van procesafspraken in witwaszaken met een dusdanige omgang tot uitdrukking heeft willen uiten.¹⁴⁵

Na deze uitspraak, heeft het maken van procesafspraken enige tijd op een laag pitje gestaan. Eind 2020/begin 2021 is het OM echter opnieuw gaan experimenteren met het maken van procesafspraken bij zaken die al langere tijd liepen.

5.1.2. De Haagse innovatiekamer

Eind 2020 ontwikkelde de ‘Haagse innovatiekamer’ een werkwijze voor zaken die langer dan twee jaar geleden aanhangig zijn gemaakt bij het hof. Op initiatief van het OM kunnen zaken die passen bij de door het hof ontwikkelde selectiecriteria en waarbij de procesdeelnemers schriftelijk hun intentie hebben verklaard om de zaak verkort te willen afdoen, binnen een speciaal zittingsrooster worden ingepland. Bij uitspraak van 26 januari 2022 heeft het hof in vier zaken uitspraak gedaan en zijn de procesafspraken die tussen het OM en de verdediging gemaakt overgenomen.¹⁴⁶

---

¹⁴² Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103, r.o. 4.1 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124, r.o. 4.1.

¹⁴³ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103, r.o. 7.4 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124, r.o. 7.4.

¹⁴⁴ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103, r.o. 7.4 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124, r.o. 7.4.

¹⁴⁵ Peters 2019, p. 12.

¹⁴⁶ Wiersinga 2021, p. 85 e.v.; Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:87; Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:88; Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:89; Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:90; Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:91 en Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:92. Het Hof oordeelde: *“Het hof acht het gelet op bovenstaande specifiek in deze zaak aan de orde zijnde overwegingen [...] en in het bijzonder gelet op enerzijds het tijdsverloop en anderzijds de ernst van de feiten, gepast en geboden de verdachte [...] een onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen”*.

Uit bovengenoemde redenering maak ik op dat het Hof bij waardering van de toelaatbaarheid van procesafspraken een afweging maakt tussen de termijnoverschrijding van behandeling van de zaak en de ernst van het feit.

5.1.3. De rechtbank Limburg

Overeenkomstig het proces van de Haagse innovatiekamer, kwam het arrondissementsparket Limburg in een viertal langlopende strafzaken met het voorstel om deze versneld af te doen middels '*afdoeningsvoorstellen*'.¹⁴⁷

Het ging in deze zaken om commune strafbare feiten, welke ruim tien jaar daarvoor waren gepleegd. Het OM en de verdediging waren een procesafpraak met elkaar overeengekomen waarbij onder meer afspraken zijn gemaakt over de kwalificatie en de strafmaat in ruil voor de betaling van de vordering van de benadeelde partij en het doen van afstand tot het indienen van een rechtsmiddel. Bij uitspraak van 9 december 2021 heeft de rechtbank de procesafspraken in alle zaken gevolgd. Ondanks dat het een verkort vonnis betreft, waarbij de bewijsmiddelen niet zijn uitgewerkt, wordt uitgebreid weergegeven hoe de procesafspraken tot stand zijn gekomen, dat deze ter zitting zijn besproken en wat de inhoud van deze afspraken zijn.¹⁴⁸

De rechtbank Limburg doet er mijns inziens goed aan om een uitgebreide weergave van het verloop van het maken van procesafspraken en de inhoud daarvan weer te geven. Op deze manier wordt de transparantie bij het maken van procesafspraken te bevorderd en het idee van 'achterkamertjespolitiek' voorkomen.

5.1.4. De rechtbank Rotterdam

Bovengenoemde zaken betroffen allemaal zaken waarin door het OM het initiatief tot procesafspraken is genomen vanwege een forse overschrijding van de redelijke termijn. In een zaak van de rechtbank Rotterdam was het de rechtbank zelf die het initiatief heeft genomen om procesafspraken tussen het OM en de verdachte tot stand te laten brengen om en snellere afdoening te bereiken.¹⁴⁹

In deze zaak werd de betreffende persoon verdacht van het invoeren van verdovende middelen, witwassen, deelneming aan een criminele organisatie en het voorhanden hebben van wapens en munitie. De onderzoekswensen van de verdediging in deze zaak waren

---

¹⁴⁷ Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9266; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9267; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9268; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9269 en Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9270.

¹⁴⁸ Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9266; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9267; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9268; Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9269 en Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9270.

¹⁴⁹ Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953.

omvangrijk. In reactie daarop heeft de voorzitter van de meervoudige kamer het OM en de verdediging tijdens de regiezitting voorgesteld om tot procesafspraken te komen.¹⁵⁰

Het OM en de verdediging kwamen een strafmaat van vier jaar, waarvan één jaar voorwaardelijk, overeen en het door de verdachte doen van afstand van de inbeslaggenomen goederen, het afzien van onderzoekswensen en het afzien van het instellen van hoger beroep.

Op 24 december 2021 heeft de rechtbank Rotterdam vonnis gewezen, overeenkomstig de gemaakte procesafspraken. In het uitgebreide vonnis van de rechtbank is onder andere aandacht besteed aan de instemming van de verdachte en of de verdachte de consequenties van de procesafspraken heeft begrepen. Voorts stond bij het onderzoek ter terechtzitting, aldus de rechtbank, de beantwoording van de vragen van artikelen 348 en 350 Sv centraal.¹⁵¹

5.1.5. De rechtbank Noord-Nederland en de rechtbank Overijssel

De rechtbanken in Nederland kijken echter niet even welwillend naar het maken van procesafspraken. Zo werden de afspraken gemaakt tussen de verdediging en het OM door de rechtbank Noord-Nederland niet overgenomen.¹⁵² Dit had tot gevolg dat de verdachte een hogere straf kreeg dan reeds overeen was gekomen.¹⁵³ Hierbij speelde ook een rol dat de verdachte geen volledige openheid van zaken had gegeven, wat wel bij een erkennende proceshouding mag worden verwacht.¹⁵⁴

In het onderzoek *'Druif'*, waar het ging om een criminele organisatie gericht op de import van cocaïne, vond deze rechtbank de voorgestelde procesafspraken eveneens niet opportuun.¹⁵⁵ In deze zaak was van belang dat er meerdere verdachten waren en niet alle verdachten bereid waren om procesafspraken te maken. Dit had tot gevolg dat in geval van procesafspraken de zaken afgesplitst moesten worden en een extra belasting voor de rechtspraak zou vormen.

---

¹⁵⁰ Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953.

¹⁵¹ Rb. Rotterdam 24 december 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:12699.

¹⁵² Rb. Noord-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2022:1343. *"De rechtbank is van oordeel dat de afspraak die is gemaakt met betrekking tot de op te leggen straf absoluut geen recht doet aan de ernst van de bewezenverklarde feiten".*

¹⁵³ Rb. Noord-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2022:1343.

¹⁵⁴ Rb. Noord-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2022:1343. De rechtbank oordeelde: *"De rechtbank houdt verder geen rekening met de proceshouding van verdachte, nu verdachte ter terechtzitting, anders dan verwacht mag worden bij een 'erkennende' proceshouding, geen volledige openheid van zaken heeft gegeven en zijn proceshouding slechts lijkt te zijn ingegeven door het gunstige vooruitzicht van het afdoeningsvoorstel".*

¹⁵⁵ Rb. Noord-Nederland 31 mei 2022, ECLI:NL:RBNNE:2022:1972. *"Als al zou moeten worden geoordeeld dat procesafspraken zoals in deze zaak zijn gemaakt zonder wettelijke grondslag toelaatbaar wordt geacht, is, alles afwegende, de conclusie onontkoombaar dat in deze zaken afdoening conform die procesafspraken niet opportuun is".*

De rechtbank Overijssel heeft in twee uitspraken ook negatief beslist over gemaakte procesafspraken: *“Er is geen wettelijke grondslag voor een dergelijke toetsing. Evenmin is er enig houvast in de wet- en regelgeving voor de mate van intensiteit van een dergelijke toetsing”*.¹⁵⁶ Dit heeft dan ook tot gevolg dat de procesafspraken niet worden gevolgd en door de rechtbank een hogere straf wordt opgelegd.¹⁵⁷ Daarnaast oordeelde de rechtbank dat in deze strafzaak de procesafspraken op gespannen voet staan met het doel van algemene preventie. Volgens Van den Hazel, Van de Stouwe & Tiebosch lijkt erop dat deze rechtbank een principieel bezwaar tot uitdrukking heeft willen brengen tegen het maken van procesafspraken in de loop van de strafprocedure.¹⁵⁸ Deze uitspraak is in groot contrast met de uitspraak van de rechtbank Rotterdam, waar de voorzitter het initiatief heeft genomen om de zaak middels procesafspraken te doen, waarbij ook sprake was van witwassen, deelname aan georganiseerde criminaliteit en de import van verdovende middelen.

5.1.6. Tussenconclusie

Geconcludeerd kan worden dat ten aanzien het maken van procesafspraken in Nederland tot op heden nog voorzichtig te werk gegaan: het wordt met name toegepast bij zaken waarbij de redelijke termijn fors is overschreden.¹⁵⁹ Voor het maken van procesafspraken bestaat in Nederland geen wettelijke grondslag. Dit heeft tot gevolg dat Nederlandse arrondissementen verschillende werkwijzen hanteren en rechters verschillend over gemaakte procesafspraken oordelen.¹⁶⁰ Zo wordt door het Haagse gerechtshof, de rechtbank Limburg en de rechtbank Rotterdam het ontbreken van een wettelijke grondslag voor procesafspraken niet als een probleem beschouwd. De rechtbank Overijssel lijkt hier een principieel bezwaar tegen te hebben. Ook de rechtbank Noord-Nederland is kritisch op de werkwijze van het maken van procesafspraken. Deze verschillen komen de rechtszekerheid niet ten goede.

5.2. Richtlijnen HR

Omdat onduidelijkheid bestond of procesafspraken waren toegestaan, heeft procureur-generaal Bleichrodt in 2022 in de zaak van de rechtbank Limburg (ECLI:NL:RBLIM:2021:9267) cassatie in het belang der wet ingesteld.¹⁶¹ De Hoge Raad heeft in deze zaak op 22 september

---

¹⁵⁶ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103; Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124 en Rb. Overijssel 28 februari 2022, ECLI:NL:RBOVE:2022:695.

¹⁵⁷ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103; Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124 en Rb. Overijssel 28 februari 2022, ECLI:NL:RBOVE:2022:695. De rechtbank oordeelde: *“De straf doet in dit geval naar het oordeel van de rechtbank op geen enkele wijze recht aan de aard en de ernst van de feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan”*. De rechtbank achtte hierbij *“de ernst van de feiten, de zeer grote schaal waarop deze feiten zijn gepleegd, de lange periode waarin verdachte zich telkens opnieuw aan strafbare gedragingen schuldig heeft gemaakt en het professionele en georganiseerde karakter van de feiten”* van belang.

¹⁵⁸ Van den Hazel, Van de Stouwe & Tiebosch 2022, p. 133.

¹⁵⁹ Peters 2022.

¹⁶⁰ Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9266; Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9953; Rb. Noord-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2022:1343.

¹⁶¹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566.

2022 uitspraak gedaan.¹⁶² Het ontbreken van een wettelijke regeling voor het maken van procesafspraken, betekent volgens de Hoge Raad niet dat het maken van procesafspraken niet mogelijk zou zijn.¹⁶³ Wel moeten de procesafspraken in redelijke verhouding staan tot de ernst van het strafbare feit.¹⁶⁴

De Hoge Raad gebruikt naast de term procesafspraken ook de term ‘gezamenlijk afdoeningsvoorstel’. De Hoge Raad stipt aan dat met ‘procesafspraken’ wordt bedoeld op afspraken die op een wederkerige basis tussen het OM en de verdediging over het verloop van de strafprocedure zijn gemaakt. Door de Hoge Raad wordt de term ‘gezamenlijk afdoeningsvoorstel’ gehanteerd als het specifiek gaat om het voorstel van het OM en de verdediging aan de rechter ten aanzien van de kwalificatie, bewezenverklaring en de strafmaat.¹⁶⁵

5.2.1. Een aantal algemene uitgangspunten

Uit het arrest van de Hoge Raad volgen een aantal algemene uitgangspunten. Allereerst acht de Hoge Raad het, gelet op het ontbreken van een wettelijke regeling, noodzakelijk dat bij het beoordelen van procesafspraken zo veel mogelijk aangesloten dient te worden bij de al bestaande strafvorderlijke kaders.¹⁶⁶

Voorts behoudt de rechter zijn verantwoordelijkheid bij gemaakte procesafspraken. Zo blijft de rechter verplicht om getuigen of deskundigen te horen of onderzoek door de rechter-commissaris te laten doen op het moment hij dat noodzakelijk acht en voor het verkrijgen van voldoende bewijs om de vragen van artikelen 348 en 350 Sv te beantwoorden.¹⁶⁷

Als laatste dient de rechter de belangen van andere procespartijen en het algemeen belang te blijven bewaken. Zo oordeelde de Hoge Raad in de onderhavige zaak dat de rechter de belangen van de benadeelde partijen had moeten meewegen bij de beslissing over de vordering wijziging tenlastelegging.¹⁶⁸

Uit deze algemene uitgangspunten kan geconcludeerd worden dat de Hoge Raad het van belang vindt dat de rechter bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van procesafspraken een actieve rol blijft houden.

---

¹⁶² HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252.

¹⁶³ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.2.2. De Hoge Raad merkt hierover op: *“Het ontbreken van een algemene wettelijke regeling van procesafspraken betekent niet dat het maken van procesafspraken niet kan worden toegestaan [...]. Het stelsel van strafvordering verzet zich er namelijk niet tegen dat het OM en de verdediging overleg voeren en afspraken maken [...] en daarbij een gezamenlijk standpunt innemen over de beoogde afdoening van de strafzaak”*.

¹⁶⁴ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.2.2.

¹⁶⁵ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.1.

¹⁶⁶ De Bruijn 2022, p. 372.

¹⁶⁷ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.2.2.

¹⁶⁸ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.6.3.

5.2.2. Geldigheid van het afstand doen van rechten

Naast de eerdergenoemde algemene uitgangspunten, heeft de Hoge Raad op een aantal punten zijn bevindingen gegeven. De eerste bevinding van de Hoge Raad gaat over de geldigheid van het door de verdachte afstand doen van rechten, zoals het afstand doen van bepaalde onderzoekswensen. De Hoge Raad benadrukt dat bij het door de verdachte afstand doen van rechten voldaan moet worden aan de vereisten van art. 6 EVRM en dat het toetsingskader uit het arrest *Natsvlishvili en Togonidze tegen Georgië* gehanteerd moet worden.¹⁶⁹ Zoals eerder aan bod is gekomen, houdt dit beoordelingskader in dat de verdachte op vrijwillige basis met de procesafspraken moet hebben ingestemd, dat de verdachte zich op het moment van instemming bewust moet zijn van de consequenties van het aangaan van procesafspraken en dat de vrijwilligheid van de verdachte en de inhoud van de afspraken onderworpen moet worden aan een rechterlijke toetsing. Bovendien acht de Hoge Raad het van belang dat de verdachte bijstand krijgt van een advocaat en indien de verdachte. Indien de verdachte niet ter zitting is verschenen, dient de rechter nader te motiveren op welke wijze is vastgesteld dat aan de bovengenoemde vereisten is voldaan.¹⁷⁰

Het afstand doen van het instellen van een rechtsmiddel kan wettelijk gezien pas nadat de uitspraak is gewezen. Het voorwaardelijk afstand doen van het instellen van hoger beroep of cassatie, middels een procesafpraak, acht de Hoge Raad derhalve niet rechtsgeldig. Wel merkt de Hoge Raad hierbij op dat als in lijn met de procesafspraken is beslist, dit mogelijk een niet-ontvankelijkheidsverklaring van het hoger beroep of cassatie tot gevolg kan hebben wegens gebrek aan belang van de behandeling van de zaak bij een hogere instantie.¹⁷¹

5.2.3. Wijziging van de tenlastelegging

Een andere bevinding van de Hoge Raad ziet op de procesafpraak waarbij er sprake is van een wijziging van de tenlastelegging op verzoek van het OM.¹⁷² Ingevolge artikel 313 Sv is het OM bevoegd om een wijziging van de tenlastelegging te vorderen, indien geen ander feit ten laste wordt gelegd. De rechter dient op deze wijziging een beslissing te nemen. Volgens De Bruijn kan uit het arrest van de Hoge geconcludeerd worden dat het de bedoeling dat de mogelijkheid van het OM om de dagvaarding (gedeeltelijk) in te trekken alleen toegewezen kan indien dit niet in strijd is met de goede procesorde.¹⁷³

---

¹⁶⁹ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.4.1-5.4.2.

¹⁷⁰ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.4.3.

¹⁷¹ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.9.

¹⁷² HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.6.3.

¹⁷³ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.6.3. Voor de wijziging kan bijvoorbeeld een grond bestaan indien: *“de wijziging tot gevolg zou hebben dat de uitoefening van de aan het slachtoffer [...] toekomende rechten ernstig in het gedrang komt of als na wijziging van de tenlastelegging het daarin aan de verdachte gemaakte verwijt niet meer in een redelijke verhouding staat tot de ernst van de zaak”* en De Bruijn 2022, p. 375.

5.2.4. Gevolgen afwijzing van de procesafspraken

De Hoge Raad heeft ook een richtlijn gegeven voor het geval dat de procesafspraken door de rechter wordt afgewezen.¹⁷⁴ De rechter is immers niet verplicht om de procesafspraken van het OM en de verdediging te volgen. Indien de procesafspraken door de rechter wordt afgewezen of *“tot een wezenlijk ander oordeel komt over de bewijsverklaring of de straftoemeting komt dan in het afdoeningsvoorstel is opgenomen”*, moet de rechter, aldus de Hoge Raad, het OM en de verdediging in de gelegenheid stellen om een standpunt in te nemen over de verdere afdoening van de zaak.¹⁷⁵ Hiermee zal dus niet bij elke afwijking heropening van de zaak noodzakelijk zijn.

In de eerder besproken uitspraak van de rechtbank Overijssel van 4 september 2019 verraste de rechtbank het OM en de verdediging met het vonnis waarin niet akkoord werd gegaan met de gemaakte procesafspraken.¹⁷⁶ Met de benadering van de Hoge Raad waarbij de rechter het vervolg over de procedure met partijen moet bespreken, zal dit probleem in de toekomst voorkomen kunnen worden.

5.2.5. Onduidelijkheid

De vraag is of het arrest van de Hoge Raad voldoende richtlijnen en duidelijkheid biedt. De Hoge Raad heeft immers niet op alle punten helderheid gegeven. Zo is nog steeds onduidelijk wat er nodig is om ervoor te zorgen dat rechters een afdoeningsvoorstel accepteren en of een bekennde verklaring, dan wel het instemmen met een voorgestelde bewezenverklaring, tot onderdeel van de procesafspraken gemaakt kan worden.¹⁷⁷ De procespositie van de verdediging ten opzichte van de bewezenverklaring bij procesafspraken heeft de Hoge Raad volledig onbelicht gelaten, terwijl dit een fundamentele rechtsvraag is.¹⁷⁸ Gelet op de verantwoordelijkheid van de rechter, zit in het maken van procesafspraken een groot risico voor de verdachte. De rechter kan immers altijd de overweging maken om niet mee te gaan in de procesafspraken. Ook worden er door de Hoge Raad geen richtlijnen gegeven in hoeverre de beslissing van de rechter gemotiveerd moet worden.

Voorts heeft de advocaat-generaal in zijn conclusie naar voren gebracht dat ten aanzien van procesafspraken sprake is van een ‘dynamiek die afwijkt van de reguliere procedure’.¹⁷⁹ Indien van de reguliere procedure wordt afgewezen, dient daarvoor volgens de advocaat-generaal een goede grond te bestaan. Hierbij kan gedacht worden aan een effectievere en efficiëntere afdoening van strafzaken, waarbij de justitiële capaciteit wordt ontlast of aan de situatie dat bij een verdachte sprake is van multi-problematiek. De advocaat-generaal acht het noodzakelijk dat aannemelijk wordt dat de procesafspraken daadwerkelijk kunnen

---

¹⁷⁴ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.7.4.

¹⁷⁵ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.7.4.

¹⁷⁶ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103.

¹⁷⁷ De Bruijn 2022, p. 367.

¹⁷⁸ De Bruijn 2022, p. 377.

¹⁷⁹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 9.9.

bijdragen aan een verkorting van de procedure.¹⁸⁰ De Hoge Raad is niet ingegaan op de vraag of dit inderdaad een vereiste is voor het maken van procesafspraken.

5.3. Uitspraken na 27 september 2022

Uit verschillende uitspraken die na de uitspraak van de Hoge Raad zijn gedaan kan worden opgemaakt dat ook na deze uitspraak in de praktijk nog steeds onduidelijkheden bestaan en dat niet altijd een eenduidige werkwijze wordt gehanteerd.¹⁸¹

5.3.1. Afwijzing van de procesafspraken

Uit recente jurisprudentie wordt duidelijk dat het een gemiste kans is geweest dat de Hoge Raad in zijn uitspraak niet heeft bepaald wat er nodig is om ervoor te zorgen dat rechters een afdoeningsvoorstel accepteren en of een bekennende verklaring, al dan niet het instemmen met een voorgestelde bewezenverklaring, onderdeel van de procesafspraken gemaakt kan worden. Zo heeft de rechtbank Overijssel in de uitspraak van 21 juni 2022 de afspraken die het OM en de verdediging over de strafmaat zijn overeengekomen, gelet op de eigen verantwoordelijkheid die de rechter heeft, niet opgevolgd.¹⁸² De rechtbank Zeeland-West-Brabant heeft in de uitspraak van 16 februari 2023 eveneens de procesafspraken niet gevolgd. De rechtbank oordeelde dat de inhoud van de procesafspraken 'onvoldoende recht doet aan de ernst van de zaak en het belang van de maatschappij onvoldoende geëerbiedigd wordt'.¹⁸³

Zoals eerder genoemd heeft de rechtbank Overijssel in eerste aanleg geoordeeld dat de op grond van de gemaakte procesafspraken overeengekomen straf op '*geen enkele wijze recht deed aan de aard en ernst van de feiten en omstandigheden waaronder deze zijn begaan*'. De rechtbank had daarom de procesafspraken afgewezen en daarbij een hogere straf opgelegd.¹⁸⁴ Het hof Arnhem-Leeuwarden was een andere mening toegedaan. In het hoger beroep, nadat partijen een nadere toelichting op de gemaakte afspraken hebben gegeven, heeft het hof geoordeeld dat de benadeelde partijen door de gemaakte afspraken gecompenseerd zijn voor het nadeel dat is geleden en dat dit recht doet aan de belangen van de benadeelde partij. Dit maakt dat er volgens het hof geen grond bestaat voor het oordeel van de rechtbank dat de procesafspraken '*niet in redelijke verhouding staan tot de ernst van de aan verdachte gemaakte verwijten*'.¹⁸⁵

---

¹⁸⁰ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 9.9.

¹⁸¹ Rb. Zeeland-West-Brabant 24 januari 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:501; Rb. Overijssel 14 februari 2023, ECLI:NL:RBOVE:2023:602; Rb. Zeeland-West-Brabant 16 februari 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:1038; Hof Amsterdam 16 maart 2023, ECLI:NL:GHAMS:2022:3650; Rb. Gelderland 18 april 2023, ECLI:NL:RBGEL:2023:2198.

¹⁸² Rb. Noord-Holland 21 juni 2022, ECLI:NL:RBNHO:2022:5329.

¹⁸³ Rb. Zeeland-West-Brabant 16 februari 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:1038.

¹⁸⁴ Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103.

¹⁸⁵ Hof Arnhem-Leeuwarden 2 december 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:10371.

De uitspraak van het hof lijkt aan te sluiten bij het arrest van de Hoge Raad. De grens tussen wanneer de procesafspraken wel of niet in een redelijke verhouding staan tot de ernst van de gemaakte verwijten is tot op heden echter onduidelijk.

Gelet op het bovenstaande, zit in het maken van procesafspraken een groot risico voor de verdachte. De rechter kan immers altijd de overweging maken om niet mee te gaan in de procesafspraken en het is tot op heden nog niet duidelijk wat daadwerkelijk nodig is om ervoor te zorgen dat de procesafspraken bij de rechter slagen.

5.3.2. Tijdswinning

In een tweetal uitspraken kwam het hof Amsterdam tot het oordeel dat procesafspraken niet passend zijn gelet op een onvoldoende mate van tijdswinning. Zo oordeelde het Hof in een tweetal arresten dat voor een afwijkende procedure op basis van procesafspraken een redelijke grond moet bestaan. Het moet aannemelijk worden gemaakt dat het maken van procesafspraken daadwerkelijk zal bijdragen aan een efficiëntere en effectievere afdoening van de strafzaak. In onderhavige zaken acht het hof dat hieraan niet is voldaan.¹⁸⁶

Ondanks dat de Hoge Raad in zijn uitspraak geen aandacht heeft besteed aan de noodzaak van termijnoverschrijding of de noodzaak van het aannemelijk maken dat de procesafspraken daadwerkelijk zal bijdragen aan een efficiëntere en effectievere afdoening van de strafzaak, zoekt het hof aansluiting bij de conclusie van de advocaat-generaal. De advocaat-generaal heeft in zijn conclusie als argument voor de procesafspraken in het kader van de bevordering een efficiënte en effectieve afdoening van een strafzaak de algemene capaciteitsproblematiek bij het OM benoemd genoemd. Het hof concludeert hieruit dat de tekorten en de algehele druk op de strafrechtspleging op zichzelf onvoldoende zijn. Ik vraag mij af of deze conclusie correct is. Het zal door verloop van tijd en nieuwe uitspraken nog duidelijk moeten worden of andere rechtbanken en gerechtshoven deze richtlijn ook gaan hanteren. Ik ben van mening dat het maken van procesafspraken in alle zaken mogelijk moet zijn, ook indien geen sprake is van een tijdswinning

5.3.3. Motivering van de beslissing

Ook is per rechtbank een verschil te zien in welke mate de beslissing over de procesafspraken wordt gemotiveerd. Zo hanteert de rechtbank Overijssel een redelijk korte motivering. De rechtbank volstaat met het benoemen van de toetsing van de afspraken aan artikel 6 EVRM en de artikelen 348 en 350 Sv.¹⁸⁷ De rechtbank Gelderland hanteert een uitgebreidere motivering. Zo geeft de rechtbank, naast de toetsing van artikel 6 EVRM en de artikelen 348

---

¹⁸⁶ Hof Amsterdam 22 december 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:3650 en Hof Amsterdam 16 maart 2023, ECLI:NL:GHAMS:2022:3650. Het hof oordeelde: *“De advocaat-generaal heeft in dit verband niet meer dan de ‘algemene capaciteitsproblematiek bij het OM door vele jaren van budgettaire kortingen’ benoemd als argument voor de procesafspraken in de voorliggende zaak. Een situatie van algehele druk op de strafrechtspleging en de heersende tekorten, acht het hof echter op zichzelf in beginsel onvoldoende”*.

¹⁸⁷ Rb. Overijssel 14 februari 2023, ECLI:NL:RBOVE:2023:602.

en 350 Sv, een uitgebreide samenvatting van het verloop van de procedure en citeert de rechtbank ten aanzien van de vrije wilsvorm van de verdachte hetgeen ter zitting is verklaard.¹⁸⁸ Gelet op deze verschillen is het een gemiste kans van de Hoge Raad geweest om een aan te geven aan welke eisen de motivering van de beslissing moet voldoen.

5.4. Conclusie

Geconstateerd kan worden dat door de rechtbanken verschillend om wordt gegaan met procesafspraken. Dit heeft met name te maken met het ontbreken van een wettelijke regeling. De Hoge Raad heeft in zijn arrest wel op een aantal vlakken meer duidelijkheid gecreëerd en een aantal richtlijnen weergegeven. Zo acht de Hoge Raad het noodzakelijk dat bij het beoordelen van procesafspraken zo veel mogelijk aansluiting wordt gevonden bij de al bestaande strafvorderlijke kaders, behoudt de rechter zijn verantwoordelijkheid bij gemaakte procesafspraken en dient de rechter de belangen van andere procespartijen en het algemeen belang te blijven bewaken. Verder moet de rechter nagaan of voldaan wordt aan de vereisten van artikel 6 EVRM en het beoordelingskader die uit het arrest Natsvlisvili en Togonidze tegen Georgië volgt. De Hoge Raad heeft nagelaten om op een aantal punten duidelijkheid te verschaffen. Zo blijft het voor de verdachte een risico om procesafspraken te maken, omdat de rechter verantwoordelijk blijft voor de toetsing en de Hoge Raad geen duidelijkheid heeft gegeven over wat er nodig is om ervoor te zorgen dat rechters een afdoeningsvoorstel accepteren. Ook is het onduidelijk of het daadwerkelijk noodzakelijk is dat een procesafpraak in voldoende mate bijdraagt aan een efficiëntere en effectievere afdoening van de strafzaak en in hoeverre een uitgebreide motivering gewenst is. Dat de Hoge Raad het heeft nagelaten om op deze punten een richtlijn te geven, is mijns inziens een gemiste kans geweest.

---

¹⁸⁸ Rb. Gelderland 18 april 2023, ECLI:NL:RBGEL:2023:2198.

6. Toetsing en conclusie

Inmiddels zijn alle belangrijke onderwerpen voor beantwoording van de probleemstelling aan bod gekomen. In dit hoofdstuk zal besproken worden of een vorm van procesafspraken in Nederland zou kunnen bijdragen aan het verhelpen van de achterstanden, naast de reeds bestaande procedures van de transactie en de strafbeschikking. Vervolgens zal aangegeven worden onder welke voorwaarden procesafspraken in Nederland in beginsel kunnen slagen en zal een samenvatting van alle bevindingen worden gegeven.

6.1. Toetsing

In dit onderzoek stond de volgende probleemstelling centraal:

“is in het Nederlandse strafrechtssysteem, gelet op de verantwoordelijkheid die de rechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding en het recht op een eerlijk proces zoals neergelegd in art. 6 EVRM, plaats voor een vorm van procesafspraken en zo ja, onder welke voorwaarden?”

Om een gedegen antwoord op de probleemstelling te geven, zijn in deze scriptie een aantal onderwerpen nader uiteengezet. Stap voor stap zal een antwoord op de probleemstelling gegeven worden.

6.1.1. De verenigbaarheid van procesafspraken met de materiële waarheidsvinding

Allereerst dient de vraag of een vorm van procesafspraken, gelet op de verantwoordelijkheid die de rechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding, in het Nederlandse strafrechtssysteem mogelijk is, beantwoord te worden. Deze vraag dient mijns inziens bevestigend beantwoord te worden. Ondanks kritiek op diverse punten in de literatuur, lijkt het mij ook in het geval van procesafspraken mogelijk om de beginselen van het meer inquisitoire stelsel dat Nederland kent, de daarbij horende rolverdeling van partijen en de verantwoordelijkheid van de rechter ten aanzien van de materiële waarheidsvinding te behouden. Ik sluit mij op dit punt aan bij advocaat-generaal Bleichrodt en de Hoge Raad.¹⁸⁹

Om de materiële waarheidsvinding in het geval van procesafspraken te waarborgen, zijn wel een aantal punten van belang. Zo dient bij het beoordelen van procesafspraken zo veel mogelijk aangesloten te worden bij de al bestaande strafvorderlijke kaders, en moet de rechter zijn verantwoordelijkheid bij gemaakte procesafspraken behouden. De rechter blijft

---

¹⁸⁹ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 6.62. Hieruit volgt: “Bovendien mogen procesafspraken geen inbreuk maken op het wettelijk systeem van verdeling van verantwoordelijkheden in het strafproces. De rechter blijft ten volle verantwoordelijk voor de eerlijkheid en volledigheid van het onderzoek en voor de beantwoording van de vragen van de artikelen 348 en 350 Sv en heeft in dat kader met het oog op de materiële waarheidsvinding een actieve rol. Gewaakt moet verder worden tegen inperking van de door de wetgever aan het slachtoffer/de benadeelde partij toegekende rechten” en HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252. De Hoge Raad oordeelde: “Hij behoudt zijn eigen verantwoordelijkheid dat de behandeling en de beoordeling van de strafzaak plaatsvinden overeenkomstig de daarvoor geldende wettelijke regeling – in het bijzonder artikel 348 en 350 Sv – en de eisen van een eerlijk proces”.

verplicht om getuigen of deskundigen te horen op het moment dat hij dat noodzakelijk acht voor het verkrijgen van voldoende bewijs om de vragen van artikelen 348 en 350 Sv te beantwoorden en daarmee dient de rechter de belangen van alle partijen te blijven waarborgen.¹⁹⁰ Deze aspecten zijn mijns inziens voor de materiële waarheidsvinding van essentieel belang. Zoals eerder weergegeven, moet immers voorkomen worden dat de kwaliteit van de rechtspraak achteruitgaat omdat aan het beginsel van materiële waarheidsvinding minder zwaar zou wordt getild doordat bij procesafspraken een minder gedegen inhoudelijk onderzoek wordt gedaan. Dit dient mede als waarborg om te voorkomen dat de verdachte onder druk wordt gezet om akkoord te gaan met procesafspraken. Zonder de actieve rol van de rechter, is het denkbaar dat verdachten in Nederland onder omstandigheden ook een feit bekennen en procesafspraken maken terwijl zij het feit niet hebben begaan. Voorkomen moet worden dat de verdachte door de OvJ onder druk wordt gezet of dat zelfs de advocaat van verdachte druk uitoefent om akkoord te gaan met de afspraken.¹⁹¹ Uit het onderzoek omtrent de strafbeschikking, lijkt het erop dat de OvJ ten aanzien van het uitvaardigen van een strafbeschikking een onzorgvuldige houding heeft. Dit maakt het denkbaar dat de OvJ bij het maken van procesafspraken eenzelfde houding aanneemt. Hierdoor is het niet wenselijk dat te veel vrijheid bij het OM wordt gelegd.¹⁹²

Gelet op het bovengenoemde kan geconcludeerd worden dat een vorm van procesafspraken verenigbaar is met het rechtssysteem dat Nederland kent. Wel is het hierbij noodzakelijk dat de rechter zijn actieve rol behoudt en dat de materiële waarheidsvinding gewaarborgd blijft.

6.1.2. Toetsing toelaatbaarheid procesafspraken

Nu geconcludeerd is dat het maken van procesafspraken wel zou kunnen passen in het Nederlands rechtssysteem, mits de rechter een actieve rol behoudt, is de volgende vraag die beantwoord moet worden waaraan getoetst moet worden bij de beoordeling van de toelaatbaarheid van de procesafspraken.

Voor het maken van procesafspraken bestaat in Nederland geen wettelijke grondslag. Een wettelijke regeling in Nederland laat nog even op zich wachten, omdat de Minister van Veiligheid en Justitie lange tijd heeft aangegeven geen wettelijke regeling nodig te achten.¹⁹³

Ondanks het uitblijven van een wettelijke grondslag, sluit ik mij bij het oordeel van de Hoge Raad aan dat dit niet betekent dat procesafspraken in zijn geheel niet toelaatbaar zijn. De Hoge Raad heeft immers geoordeeld dat het Nederlandse stelsel van strafvordering zich niet verzet tegen gemaakte afspraken tussen het OM en de verdachte en de overeenstemming

---

¹⁹⁰ De Bruijn 2022, p. 372.

¹⁹¹ Fair Trials 2021, p. 33.

¹⁹² Schouten e.a. 2022, p. 72-74.

¹⁹³ *Handelingen II* 2021/22, nr. 2185, p. 4 en Mevis 2022, par. 21.

ten aanzien van de beoogde afdoening van de strafzaak die met deze afspraken wordt bereikt.¹⁹⁴ Wel moeten de procesafspraken in redelijke verhouding staan tot de ernst van het strafbare feit. Dit is dus het eerste punt waaraan de rechter moet toetsen.

Bij procesafspraken komt het vaak voor dat de verdachte afstand doet van bepaalde rechten. In dat geval is het tweede punt waaraan de rechter moet toetsen of aan de vereisten van art. 6 EVRM is voldaan. Hierbij dient getoetst te worden aan het toetsingskader dat uit het arrest *Natsvlisvili en Togonidze tegen Georgië* volgt: de verdachte op moet op vrijwillige basis hebben ingestemd met de procesafspraken, de verdachte moet zich op het moment van instemming bewust zijn van de consequenties van het aangaan van procesafspraken, en de vrijwilligheid van de verdachte en de inhoud van de afspraken moet onderworpen worden aan een rechterlijke toetsing. Bij de beoordeling of de procesafspraken toelaatbaar zijn, moet de rechter hieraan dus toetsen. Dit wordt ook door de Hoge Raad bevestigd.¹⁹⁵

Het maken van een procesafpraak ten aanzien van het afstand doen van het instellen van hoger beroep in cassatie is volgens de Hoge Raad niet toelaatbaar.¹⁹⁶ Indien het afstand doen van het instellen van een rechtsmiddel onderdeel van de afspraak is, dient de rechter in deze procesafpraak niet mee te gaan.¹⁹⁷

Zoals eerder besproken, kan het maken van procesafspraken binnen het strafrechtssysteem dat Nederland kent passen, mits de actieve rol van de rechter wordt gewaarborgd ten aanzien van de materiële waarheidsvinding. Dit is tevens van belang ter waarborg van de positie van de verdachte en de kwaliteit van de rechtspraak.¹⁹⁸ Bij de toetsing van de toelaatbaarheid van de procesafspraken is het dus van belang dat de rechter de vragen ingevolge artikel 348 en artikel 350 Sv beantwoordt en een actieve rol ten aanzien van de materiële waarheidsvinding inneemt.

Als de rechter aan al deze punten heeft getoetst en daarin geen bezwaren ziet, kan de rechter concluderen dat de procesafspraken toelaatbaar zijn. In dat geval blijft het ook aan de rechter om de strafmaat te bepalen.¹⁹⁹ Indien de procesafspraken door de rechter wordt afgewezen of indien hij *“tot een wezenlijk ander oordeel komt over de bewijsverklaring of de straftoemeting komt dan in het afdoeningsvoorstel is opgenomen”*, moet de rechter, aldus de Hoge Raad, het OM en de verdediging in de gelegenheid stellen om een standpunt in te nemen over de verdere afdoening van de zaak.²⁰⁰ Hiermee zal dus niet bij elke afwijking heropening van de zaak noodzakelijk zijn. Het is mijns inziens gelet op de onafhankelijkheid

---

¹⁹⁴ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.2.2.

¹⁹⁵ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.4.1-5.4.2.

¹⁹⁶ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.2.2.

¹⁹⁷ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.9.

¹⁹⁸ Ratz 2009, p. 949.

¹⁹⁹ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.1.

²⁰⁰ HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252, r.o. 5.7.4.

wenselijk dat als de zaak wel heropend wordt, anders dan in Duitsland, een nieuwe rechter de zaak behandelt. De rechters kunnen door de bespreking van de procesafspraken immers over informatie beschikken die ten nadele van de verdachte is.

Kort samengevat, moet de rechter bij het bestaan van procesafspraken aan het volgende toetsen:

1. de procesafspraken moeten in redelijke verhouding staan tot de ernst van het strafbare feit;
2. de vereisten van artikel 6 EVRM;
  - de verdachte op moet op vrijwillige basis hebben ingestemd met de procesafspraken;
  - de verdachte moet zich op het moment van instemming bewust zijn van de consequenties van het aangaan van procesafspraken, en
  - de vrijwilligheid van de verdachte en de inhoud van de afspraken moet onderworpen worden aan een rechterlijke toetsing;
  - afstand doen van het recht tot het instellen van hoger beroep is niet toegestaan;
3. de toelaatbaarheid van de procesafspraken;
  - hierbij moet sprake zijn van een actieve houding van de rechter ten aanzien van de materiële waarheidsvinding;
  - beantwoording van de vragen genoemd in artikelen 348 en 350 Sv.

Gelet op bovengenoemd toetsingskader kan geconcludeerd worden dat een aantal uitspraken die in deze scriptie bekeken zijn, niet lijken te voldoen. Zo kan uit de uitspraak van de rechtbank Limburg geconcludeerd worden dat de rechtbank bij de beantwoording van de vraag ingevolge artikel 350 Sv *“geen uitvoerige behandeling noodzakelijk acht”* en dus een marginale toetsing bij procesafspraken voldoende acht.²⁰¹ Dit is in strijd met de uitspraak van de Hoge Raad dat de rechter de actieve rol ten aanzien van het verrichten van materiële waarheidsvinding behoudt. Een marginale toetsing is mijns inziens te kort door de bocht.

De rechtbank Overijssel stond toe dat de tenlastegelegde werd gewijzigd van ‘deelname aan een criminele organisatie en gewoontewitwassen’ in schuldwitwassen.²⁰² Gelet op de gestelde voorwaarden van de Hoge Raad, had de rechtbank Overijssel mijns inziens de wijziging moeten weigeren, omdat na wijziging van de tenlastelegging het daarin aan de verdachte gemaakte verwijt niet meer in een redelijke verhouding stond tot de ernst van de zaak. In de uitspraak komt de rechtbank Overijssel tot een hogere straf vanwege de ernst van de feiten. Dit lijkt mij wel aan te sluiten bij de uitspraak van de Hoge Raad, want de straf zoals geëist door het OM doet in casu mijns inziens op geen enkele wijze recht aan de aard en de ernst van de feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan.

---

²⁰¹ Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9266.

²⁰² Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103, r.o. 4.1 en Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124, r.o. 4.1.

Veel uitspraken lijken wel aan te sluiten bij het toetsingskader. Zo sluit de uitspraak in het onderzoek *Druif* aan bij het arrest van het EHRM ten aanzien van het maken van procesafspraken en de strijdigheid met de onschuldpresumptie indien de medeverdachten geen procesafspraken willen maken.²⁰³ Ook de uitspraak van de rechtbank Rotterdam lijkt voor een groot deel van het toetsingskader te voldoen.²⁰⁴ Zo wordt getoetst aan de artikelen 348 en 350 Sv en artikel 6 EVRM. Voorts wordt aandacht besteed aan de openbaarheid en transparantie van de afspraken en beoordeelt de rechtbank de strafmaat. Echter, de rechtbank acht de afspraak die ziet op het afstand doen van het recht om hoger beroep in te stellen niet in strijd met de wet. Dit is niet verenigbaar met uitspraak van de Hoge Raad.

In de bestudeerde uitspraken na 27 september 2022 lijken de uitspraken van het EHRM en de Hoge Raad eveneens in acht te zijn genomen. Wel wordt door deze uitspraken duidelijk dat een aantal punten onbelicht zijn gebleven, die mijns inziens wel van belang zijn voor het laten slagen van procesafspraken. Zo is nog steeds onduidelijk wanneer een straf wel of geen recht doet aan de aard en ernst van de feiten en wat er nodig is om ervoor te zorgen dat rechters procesafspraken accepteren.²⁰⁵ Gelet hierop zit in het maken van procesafspraken een groot risico voor de verdachte. Gelet op dit risico kan het wenselijk zijn om in Nederland het initiatief tot het maken van procesafspraken bij de rechter neer te leggen, zodat het risico dat de verdachte neemt minder groot is.

Verder wordt er door de Hoge Raad niet aangegeven in hoeverre de beslissing van de rechter gemotiveerd moet worden. Ik ben van mening dat het wenselijk is dat ten behoeve van de motivering een ondergrens wordt bepaald. Bij een geringe motivering kan immers het idee van ‘achterkamertjespolitiek’ opspelen, zoals ook bij de transactie en bij een aantal procesafsprakenprocedures in het buitenland gebeurt. Mijns inziens dient bij de motivering van de beschikking aangesloten te worden bij de in dit onderzoek genoemde uitspraak van de rechtbank Rotterdam. Deze uitspraak is transparant, bevat een uitgebreid procesverloop en een uitgebreide motivering ten aanzien van de gemaakte procesafspraken. Hierbij dient wel de kanttekening te worden gemaakt dat het uitgebreid motiveren van een vonnis veel tijd kost en dit het doel van procesafspraken, de tijdsbesparing, niet geheel ten goede komt. Anderzijds zal de tijdswinning door bijvoorbeeld het overslaan van onderzoekswensen in de meeste zaken alsnog ruim voldoende zijn.

De advocaat-generaal benoemt in zijn conclusie dat voor het afwijken van de reguliere procedure, een goede grond dient te bestaan, zoals een effectievere en efficiëntere afdoening van strafzaken, waarbij de justitiële capaciteit wordt ontlast. De advocaat-generaal

---

²⁰³ Rb. Noord-Nederland 31 mei 2022, ECLI:NL:RBNNE:2022:1972. De rechtbank oordeelde: “De rechtbank ziet naast de voordelen van procesafspraken echter ook nadelen, temeer nu in onderhavig zaak sprake is van meerdere verdachten en niet met alle verdachten tot procesafspraken is gekomen”.

²⁰⁴ Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953.

²⁰⁵ De Bruijn 2022, p. 367.

acht het noodzakelijk dat aannemelijk wordt dat de procesafspraken daadwerkelijk kunnen bijdragen aan een verkorting van de procedure.²⁰⁶ De Hoge Raad is niet ingegaan op de vraag of dit daadwerkelijk een vereiste is voor de toelaatbaarheid van het maken van procesafspraken. De vraag is of tijdswinning daadwerkelijk een vereiste moet zijn. Ik ben van mening dat het maken van procesafspraken in alle zaken mogelijk moet zijn, ook indien geen sprake is van een tijdswinning.

Ten slotte wens ik het belang van een wettelijke regeling te benadrukken. In Nederland wordt in de praktijk steeds meer gebruik gemaakt van afdoening middels procesafspraken. Ik acht het dan ook van belang dat er zo spoedig mogelijk een wettelijke basis voor het maken van procesafspraken wordt gecreëerd. Alle onderzochte landen hebben een wettelijke basis gecreëerd en het lijkt mij goed om deze werkwijze over te nemen. Duitsland heeft een lange tijd geen wettelijke basis voor het maken van procesafspraken gehad, maar in de praktijk is dit niet werkbaar gebleken. Ook blijkt uit de problematiek die rondom de transactie en de OM strafbeschikking speelt, dat duidelijke richtlijnen van groot belang zijn.

In het wettelijk kader dient mijns inziens duidelijk naar voren komen onder welke voorwaarden procesafspraken gemaakt kunnen worden, dat het afstand doen van het recht tot het indienen van een rechtsmiddel niet toelaatbaar is, wie het initiatief tot het maken van procesafspraken mag nemen en dat de rechter verantwoordelijk blijft voor de materiële waarheidsvinding, voor de belangen van partijen en voor de strafmaat.

6.1.3. Welke vorm van procesafspraken is het best passend?

De laatste vraag die beantwoord moet worden, is welke vorm van procesafspraken het best passend in Nederland zou zijn. Uit de bestudering van buitenlandse vormen van procesafspraken, blijkt dat de procedure op verschillende manieren kan worden vormgegeven. Mijns inziens kan geen van de genoemde buitenlandse varianten één op één in Nederland geïmplementeerd worden. Aan de hand van de ervaringen in het buitenland kan wel beoordeeld worden welke aspecten wel en welke niet in Nederland passend zijn. Zo acht ik de Amerikaanse variant – gelet op het adversaire karakter – en de Belgische variant – gelet op de geringe tijdswinst die de procedure met zich meebrengt – minder geschikt.

De Italiaanse en Duitse variant bevatten wel een aantal goede kenmerken, welke bij een implementatie van procesafspraken in Nederland meegenomen kan worden. Zo hoeft in Italië de verdachte niet te bekennen en kan er enkel onderhandeld worden over strafvermindering.²⁰⁷ Echter, het aangaan van vonnisafspraken betekent naar het Italiaanse rechtssysteem dat de verdachte automatisch afstand doet van zijn recht op een openbare

---

²⁰⁶ Concl. A-G F.W. Bleichrodt 14 juni 2022, ECLI:NL:PHR:2022:566, par. 9.9.

²⁰⁷ Brants & Stapert 2003, p. 79.

behandeling en het recht op het instellen van hoger beroep.²⁰⁸ Dit is gelet op de uitspraak van de Hoge Raad niet verenigbaar met het Nederlandse strafproces.

Bij de Duitse variant van ‘het gerechtelijk akkoord’, blijft een grote verantwoordelijkheid bij de rechter liggen, omdat het initiatief daar bij de rechter vandaan komt. Dit lijkt mij gelet op het meer inquisitoire karakter dat het Nederlandse rechtssysteem kent, goed in Nederland te implementeren. Het voordeel van deze procedure is bovendien dat zowel het OM als de verdediging erop kan vertrouwen dat de rechtbank de procesafspraken bij de beoordeling niet zal weigeren. Dit kan de processtrategieën ten goede komen en brengt met zich mee dat het maken van procesafspraken voor de verdachte een minder groot risico is. Anderzijds kan gesteld worden dat deze procedure risico’s met zich meebrengt ten aanzien van de rechterlijke onpartijdigheid, omdat de Duitse rechter deelneemt aan de onderhandelingsgesprekken en vervolgens over de schuldvraag moet oordelen.

Uit de bestudeerde Nederlandse jurisprudentie kan opgemaakt worden dat de rechtbanken Limburg en Rotterdam bij hun uitspraken al enige aansluiting hebben gezocht bij de Italiaanse en Duitse variant. De werkwijze van de eerder besproken uitspraken van de Haagse Innovatiekamer en de rechtbank Limburg lijken het meeste weg te hebben van ‘het gezamenlijk verzoek tot strafoplegging’. De werkwijze van de rechtbank Rotterdam komt in grote lijnen overeen met de Duitse procedure van ‘het gerechtelijk akkoord’. Een variant op ‘het gezamenlijk verzoek tot strafoplegging’ of ‘het gerechtelijk akkoord’, lijkt mij in Nederland dan ook passend.

Wel dient opgemerkt te worden dat van alle onderzochte buitenlandse varianten op het maken van procesafspraken, alleen in de VS veelvuldig gebruik wordt gemaakt van deze procedure. In alle andere onderzochte landen wordt er maar weinig gebruik gemaakt van het maken van procesafspraken. Zo werd in Italië en Duitsland in 2016 maar een tot twee procent van de strafzaken afgedaan via procesafspraken. Het is dan ook maar de vraag in hoeverre het maken van procesafspraken in Nederland wel in veel zaken ingezet zal gaan worden. Een wettelijke regeling zou daar wellicht aan kunnen bijdragen. Daarentegen worden in de strafzaken in Nederland steeds omvangrijker en complexer. Voor dit soort zaken zal het maken van procesafspraken wel degelijk een uitkomst kunnen bieden voor het verlagen van de werkdruk.

6.2. Eindconclusie

In dit onderzoek stond de vraag centraal:

“is in het Nederlandse strafrechtssysteem, gelet op de verantwoordelijkheid die de rechter heeft in het kader van de materiële waarheidsvinding en het recht op een eerlijk proces zoals neergelegd in art. 6 EVRM, plaats voor een vorm van procesafspraken en zo ja, onder welke voorwaarden?”

---

²⁰⁸ Peters 2018, p. 46.

Mijn antwoord op deze onderzoeksvraag luidt als volgt:

Ja, er is mijns inziens plaats voor een vorm van procesafspraken onder de voorwaarden dat de procesafspraken in redelijke verhouding staan tot de ernst van het strafbare feit, aan de vereisten van artikel 6 EVRM zijn voldaan en de procesafspraken toelaatbaar zijn waarbij de rechter een actieve rol behoudt ten aanzien van de materiële waarheidsvinding; en de beantwoording van de vragen genoemd in artikelen 348 en 350 Sv.

Zoals in de inleiding besproken, hebben de achterstanden in de Nederlandse strafzaken nadelige gevolgen. Het maken van procesafspraken in Nederland is mijns inziens onder de voorwaarden zoals in dit hoofdstuk geschetst mogelijk. Het maken van procesafspraken kan – zeker in omvangrijke en complexe zaken – een uitkomst bieden voor de overbelaste rechtspraak en de doorlooptijd van strafzaken. Als in meer complexe zaken gekozen wordt om de zaak middels procesafspraken af te doen, verwacht ik dat de werkdruk binnen de rechtspraak zal afnemen en voorkomen wordt dat de achterstanden verder oplopen en arrondissementsparketten genoodzaakt zijn om zaken te seponeren.

Literatuurlijst

Abels e.a. 2018

D. Abels, A. Benschop, T. Blom, J. Coster van Voorhout, D.J. Korf, N. Liebrechts & K. Vriend, *Evaluatie Wet OM-afdoening*, Den Haag: WODC 2018.

Van Asperen, De Boer & Duijvenbode 2015

C. Van Asperen, De Boer & M. Duijvenbode, 'Openheid in schikkingspraktijk OM', *NJB* 2015/4, p. 21-22.

Brants & Stapert 2003

C.H. Brants & B. Stapert, *Plea bargaining in de Verenigde Staten en in Engeland en Wales* (diss. Universiteit Utrecht), Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschap 2003.

Brants e.a. 2003

C.H. Brants e.a., *Op zoek naar grondslagen. Strafvordering 2001 ter discussie*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003.

Brants & Stapert 2004

C.H. Brants & B. Stapert, *Voor wat hoort wat: plea bargaining in het strafrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004.

Brants 2008

C.H. Brants, 'Strafrechtsvergelijking', *DD* 2008/3, p. 214-242.

De Bruijn 2022

V.J.C. de Bruijn, 'Hoge Raad accepteert procesafspraken en geeft eerste kaders', *TBS&H* 2022/3, p. 371-377.

Corstens 2019

G.J.M. Corstens, *Praktisch en veelzijdig*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Crijns & Van der Meij 2005

J.H. Crijns & P.P.J. van der Meij, *Over de grenzen van de materiële waarheidsvinding*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2005.

Crijns 2010

J.H. Crijns, *De strafrechtelijke overeenkomst: de rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht*, Deventer: Kluwer 2010.

Crijns 2020

J.H. Crijns, 'Rechterlijke toetsing van hoge transacties in strafzaken: contracteren onder toezicht', *Sluistijd* 2020/32, p. 389-403.

Decaigny 2002-2003

T. Decaigny, 'Plea-bargaining in België: een koekoeksei?', *Jura Falconis* 2002-2003, p. 457-476.

Fair Trials 2021

Fair Trials, *Efficiency over justice: Insights into trial waiver systems in Europe* (onderdeel van The Trial Waiver Systems in Europe (TWSE) project), 2021.

Frielink 2022

P.M. Frielink, *Buiten de rechter OM. Over de naleving door het Openbaar Ministerie bij het uitvoeren van strafbeschikkingen*, Den Haag: 2022.

Groenhuijsen & Knigge 1999

M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, 'Theoretisch kader', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), *Het onderzoek ter zitting. Eerste interimrapport onderzoeksprojectstrafvordering 2001*, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 1999.

Den Hartog & Stamhuis 1996

A. Den Hartog & E.F. Stamhuis, *Onderhandelen in strafzaken*, Deventer: Gouda Quint 1996.

Van den Hazel, Van de Stouwe & Tiebosch 2022

C.J.D. van den Hazel, A.S. van de Stouwe & M. Tiebosch, 'Over procesafspraken en de zoektocht naar het gedeelde belang', *BSb* 2022/4, p. 132-139.

Helm 2019

R.K. Help, 'Constrained Waiver of Trial Rights? Incentives to Plead Guilty and the Right to a Fair Trial', *Journal of law and society* 2019/46, p. 423-447.

Hildebrandt, Van Kempen & Nijboer (red.) 1994

M. Hildebrandt, P.T.C. van Kampen & J.F. Nijboer (red.), *Plea Bargaining in Holland?*, Arnhem: Gouda Quint 1994.

Van Kalmthout & Tak 2003

A.M. van Kalmthout & P.J.P. Tak, *Ups en downs van de minimumstraf: een verkennende studie naar het voorkomen van minimumstraffen in Frankrijk, België, Duitsland, Engeland en Wales*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2003.

Kessler 2015

M. Kessler, *De strafbeschikking*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Van Kluijve & Jelacic 2023

E. van Kluijve & M. Jelacic, 'Procesafspraken en LVB: wanneer 'ja' ook 'nee' kan betekenen', *NJB* 2023/9, p. 671-674.

Kranendonk 2017

P.R. Kranendonk, 'Verdachten met een LVB in het politieverhoor: De invloed van verhoormethoden op de inhoud van verklaringen', *NJB* 2017/6, p. 74-92.

Kerssies 2020

S. Kerssies, 'Hoge transacties en de politieke verantwoordelijkheid voor het Openbaar Ministerie', *AA* 2020/5, p. 464-474.

Lensing 2008

J.A.W. Lensing, 'Vonnisafspraken in strafzaken. Een revolutionaire ontwikkeling in het Duitse strafprocesrecht (I)', *Trema* 2008/7, p. 306-316.

Lensing 2009

J.A.W. Lensing, 'Vonnisafspraken in strafzaken: "ook iets voor ons?" (II)', *Trema* 2009, p. 84-89.

Malsch 2023

M. Malsch, 'Over de dubbeltjes in het recht', *NJB* 2023/326, p. 369-375.

Nijboer 2005

J.F. Nijboer, 'Plea bargaining en O.M.-afdoening als functionele equivalent', *Justitiële verkenningen* 2005/31, p. 128-137.

Nijboer & Dubelaar 2005

J.F. Nijboer & M.J. Dubelaar, J.F. Nijboer, *Een rechtsvergelijkende verkenning naar de rol van schriftelijke stukken in het strafproces, in het bijzonder met betrekking tot de registratie van getuigenverhoren* (Seminarium voor Bewijsrecht), Leiden: Universiteit Leiden 2005.

Peters 2013

L.J.J. Peters, 'Onderhandelen op het continent: Vonnisafspraken in strafzaken', *DD* 2013/2, p. 13-34.

Peters 2018

L.J.J. Peters, *Dealen met ondermijningsdelicten. Naar een efficiënte strafprocedure voor ondermijnende criminaliteit*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Peters 2019

L.J.J. Peters, 'Cymbal en de alternatieve afdoening van ondermijningsdossiers: Een bespreking van 's lands eerste procesafspraak', *BSb* 2019/5, p. 7-13.

Peters 2022

L.J.J. Peters, 'Procesafspraken in strafzaken', *NTS* 2022/2, p. 59-70.

Pugh & Rademaker 1981

G.W. Pugh & D.W. Rademaker, 'A Plea for Greater Judicial Control over Sentencing and Abolition of the Present Plea bargaining System', *La. L. Rev* 1981/42, p. 79-121.

Ratz 2009

E. Ratz, 'Verfahrensbeendende Prozessabsprachen in Österreich', *ÖJZ* 2009/102, p. 949-955.

Schouten e.a.

L.M. Schouten, J. de Keijser, P. Schuyt & J. Crijns, 'De strafzaak achter de strafbeschikking: een observatieonderzoek naar de berechting van strafbeschikkingszaken', Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2022.

Traest & Vandromme 2016

P. Traest & S. Vandromme, *Strafrecht & Strafprocesrecht in hoofdlijnen. Potpourri*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu Uitgevers N.V. 2016.

Tulder, Meijer & Kalidien 2017

F.P. van Tulder, R.F. Meijer & S.N. Kalidien, 'Van schikking naar strafbeschikking?', *NJB* 2017/6, p. 383-392.

Turner 2009

J.I. Turner, *Plea bargaining across borders*, New York: Aspen publishers 2009.

Turner 2016

J.I. Turner, *Plea bargaining and disclosure in Germany and the United States: Comparative lessons*, William and Mary Law Review: March 2016.

Vriend 2016

K.C.J. Vriend, 'De hoge en bijzondere transactie: een pleidooi voor rechterlijke controle op de afdoening buiten geding', *TBS&H* 2016/4, p. 194-204.

Wiersinga 2021

H.C. Wiersinga, 'Een voorstel om versneld te procederen in strafzaken bij het Haagse Hof', *BSb* 2021/3, p. 82-88.

Jurisprudentielijst

Europese Hof van de Rechten van de Mens

EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288 (*Poitrimol/Frankrijk*).

EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100 (*Sejdovic/Italië*).

EHRM 29 april 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0429JUD000904305 (*Natsvlishvili en Togonidze/Georgië*).

EHRM 16 februari 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:0216JUD007758712 (*V.C.L. & A.N./Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 23 februari 2006, ECLI:CE:ECHR:2016:0223JUD004663213 (*Navalny en Ofitserov/Rusland*).

EHRM 8 juni 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:0608JUD006159116 (*Dijkhuizen/Nederland*).

EHRM 25 november 2021, ECLI:CE:ECHR:2021:1125JUD006370319 (*Mucha/Slowakije*).

Hoge Raad

HR 27 september 2022, ECLI:NL:HR:2022:1252.

Gerechtshoven

Hof Leeuwarden 24 april 2002, ECLI:NL:GHLEE:2002:AE1877 (*Puttense moordzaak*);

Hof Amsterdam 4 mei 2006, ECLI:NL:GHAMS:2006:AW8270 (*Schiedammer parkmoord*);

Hof Arnhem 14 april 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BM0876 (*Lucia de Berk*);

Hof 's-Hertogenbosch 6 oktober 2010, ECLI:NL:GHSHE:2010:BM3366 (*Ina Post*).

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:87.

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:88.

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:89.

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:90.

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:91.

Hof Den Haag 26 januari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:92.

Rechtbanken

Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3103.

Rb. Overijssel 4 september 2019, ECLI:NL:RBOVE:2019:3124.

Rb. Noord-Nederland 21 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2022:1343.

Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953.

Rb. Rotterdam 4 oktober 2021, ECLI:NL:RBROT: 2021:9953.

Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9266.

Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9267.

Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9268.

Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9269.

Rb. Limburg 9 december 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:9270.

Rb. Rotterdam 24 december 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:12699.

Rb. Overijssel 28 februari 2022, ECLI:NL:RBOVE:2022:695.

Rule 11

(C) agree that a specific sentence or sentencing range is the appropriate disposition of the case, or that a particular provision of the Sentencing Guidelines, or policy statement, or sentencing factor does or does not apply (such a recommendation or request binds the court once the court accepts the plea agreement).

(2) *Disclosing a Plea Agreement.* The parties must disclose the plea agreement in open court when the plea is offered, unless the court for good cause allows the parties to disclose the plea agreement in camera.

(3) *Judicial Consideration of a Plea Agreement.*

(A) To the extent the plea agreement is of the type speci-

fied in Rule 11(c)(1)(A) or (C), the court may accept the agreement, reject it, or defer a decision until the court has reviewed the presentence report.

(B) To the extent the plea agreement is of the type specified in Rule 11(c)(1)(B), the court must advise the defendant that the defendant has no right to withdraw the plea if the court does not follow the recommendation or request.

(4) *Accepting a Plea Agreement.* If the court accepts the plea agreement, it must inform the defendant that to the extent the plea agreement is of the type specified in Rule 11(c)(1)(A) or (C), the agreed disposition will be included in the judgment.

(5) *Rejecting a Plea Agreement.* If the court rejects a plea agreement containing provisions of the type specified in Rule 11(c)(1)(A) or (C), the court must do the following on the record and in open court (or, for good cause, in camera):

(A) inform the parties that the court rejects the plea agreement;

(B) advise the defendant personally that the court is not required to follow the plea agreement and give the defendant an opportunity to withdraw the plea; and

(C) advise the defendant personally that if the plea is not withdrawn, the court may dispose of the case less favorably toward the defendant than the plea agreement contemplated.

(d) *Withdrawing a Guilty or Nolo Contendere Plea.* A defendant may withdraw a plea of guilty or nolo contendere:

(1) before the court accepts the plea, for any reason or no reason; or

(2) after the court accepts the plea, but before it imposes sentence if:

(A) the court rejects a plea agreement under Rule 11(c)(5); or

(B) the defendant can show a fair and just reason for re-questing the withdrawal.

(e) Finality of a Guilty or Nolo Contendere Plea. After the court imposes sentence, the defendant may not withdraw a plea of guilty or nolo contendere, and the plea may be set aside only on direct appeal or collateral attack.

(f) Admissibility or Inadmissibility of a Plea, Plea Discussions, and Related Statements. The admissibility or inadmissibility of a plea, a plea discussion, and any related statement is governed by Federal Rule of Evidence 410.

(g) Recording the Proceedings. The proceedings during which the defendant enters a plea must be recorded by a court reporter or by a suitable recording device. If there is a guilty plea or a nolo contendere plea, the record must include the inquiries and advice to the defendant required under Rule 11(b) and (c).

(h) Harmless Error. A variance from the requirements of this rule is harmless error if it does not affect substantial rights.

(As amended Feb. 28, 1966, eff. July 1, 1966; Apr. 22, 1974, eff. Dec. 1, 1975; Pub. L. 94–64, §3(5)–(10), July 31, 1975, 89 Stat. 371, 372, eff. Aug. 1 and Dec. 1, 1975; Apr. 30, 1979, eff. Aug. 1, 1979, and Dec. 1, 1980; Apr. 28, 1982, eff. Aug. 1, 1982; Apr. 28, 1983, eff. Aug. 1, 1983; Apr. 29, 1985, eff. Aug. 1, 1985; Mar. 9, 1987, eff. Aug. 1, 1987; Pub. L. 100–690, title VII, § 7076, Nov. 18, 1988, 102 Stat. 4406; Apr. 25, 1989, eff. Dec. 1, 1989; Apr. 26, 1999, eff. Dec. 1, 1999; Apr. 29, 2002, eff. Dec. 1, 2002; Apr. 30, 2007, eff. Dec. 1, 2007; Apr. 16, 2013, eff. Dec. 1, 2013.)

Bijlage II, artikel 444 bis Codice di Procedura Penale

Artikel 444 bis:

De verdachte en de officier van justitie kunnen de rechter verzoeken om tenuitvoerlegging van een vervangende straf, een geldboete waarbij de normale sancite met maximaal een derde wordt verminderd, of een gevangenisstraf die, gelet op de omstandigheden en met maximaal een derde van de normale straf verminderd, niet meer dan vijf jaar bedraagt, al dan niet een geldboete.

Bijlage III, artikel 216 Belgische Wetboek van Strafvordering

Art. 216 Bel. Sv:

§ 1. Voor feiten die niet van dien aard schijnen te zijn dat ze gestraft moeten worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf, kan de procureur des Konings, indien de verdachte of de beklaagde de schuld van de hem tenlastegelegde feiten erkent, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van de verdachte of de beklaagde of zijn advocaat, de toepassing voorstellen van de in dit artikel omschreven procedure van voorafgaande erkenning van schuld.

In dat geval kan hij, in de voorwaarden voorzien in de wet, lagere straffen voorstellen dan hij meende te moeten vorderen, of een straf met geheel of gedeeltelijk uitstel of probatie-uitstel, of een gewone opschorting of een probatie-opschorting.

Deze procedure is niet toepasselijk voor de feiten:

1° die strafbaar zouden zijn met een maximumstraf van meer dan twintig jaar opsluiting als ze niet in wanbedrijven werden omgezet;

2° die bedoeld zijn [3 in de artikelen 417/11 tot 417/22]3 van het Strafwetboek;

3° die bedoeld zijn [3 in de artikelen 417/25 tot 417/41, 417/44 tot 417/47, 417/52 en 417/54]3 van het Strafwetboek, indien deze zijn gepleegd op of met behulp van minderjarigen;

4° die bedoeld zijn in de artikelen 393 tot 397 van het Strafwetboek.

§ 2. Wanneer de onderzoeksrechter met een onderzoek is gelast, kan de procureur des Konings slechts de toepassing van de in huidig artikel omschreven procedure voorstellen na de beschikking of het arrest van verwijzing naar de feitenrechter. Hij kan dit ook voorstellen wanneer de zaak reeds bij de feitenrechter aanhangig is gemaakt, voor zover er nog geen eindvonnis of arrest is gewezen op strafgebied.

§ 3. De verklaringen waarmee de verdachte of de beklaagde de schuld aan de hem tenlastegelegde feiten erkent, worden afgelegd in het bijzijn van een advocaat naar keuze of een hem toegewezen advocaat.

Indien de verdachte of de beklaagde over onvoldoende inkomsten beschikt, zijn de artikelen 508/13 tot 508/18 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de toekenning van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand onverminderd van toepassing.

De advocaat neemt kennis van het dossier en de aan de verdachte of de beklaagde tenlastegelegde feiten en licht hem in over zijn rechten, de gevolgen van het erkennen van de schuld in de voorliggende procedure en het verdere verloop ervan. De verdachte of de beklaagde kan ten allen tijde een vertrouwelijk overleg hebben met zijn advocaat buiten de aanwezigheid van de procureur des Konings.

Na het aanhoren van de door de procureur des Konings voorgestelde straffen, kan de verdachte of de beklaagde een bedenktijd vragen van maximaal tien dagen alvorens aan de procureur des Konings mee te delen of hij al dan niet de schuld aan de tenlastegelegde feiten erkent en de weerhouden wettelijke kwalificaties en de voorgestelde straffen aanvaardt.

In voorkomend geval, worden de verklaringen waarmee de verdachte of de beklaagde de schuld aan de hem tenlastegelegde feiten erkent en de straffen die de procureur des Konings voorstelt aanvaardt, vastgelegd in een overeenkomst waarin de feiten en hun kwalificatie precies worden omschreven en dat zowel door de verdachte of de beklaagde en zijn advocaat, als door de procureur des Konings wordt ondertekend.

Deze overeenkomst bepaalt met name de kosten die dienen te worden gedekt en de goederen of vermogensvoordelen die moeten worden afgegeven en verbeurdverklaard.

Als de zaak nog niet is vastgesteld voor een rechter ten gronde bepaalt de overeenkomst de plaats, dag en uur van de zitting van de rechtbank waarop de verdachte of de beklaagde dient te verschijnen, binnen een termijn die niet korter mag zijn dan tien dagen en niet langer dan twee maanden. Aan de verdachte of de beklaagde wordt onmiddellijk een kopie van de overeenkomst overhandigd. Deze kennisgeving geldt als dagvaarding. Wanneer de zaak evenwel al is vastgesteld voor de rechter ten gronde, wordt de overeenkomst op die zitting ter bekrachtiging voorgelegd.

Zolang er geen ondertekende overeenkomst is, kunnen de stukken opgesteld in het kader van de paragrafen 1 en 2 en van deze paragraaf niet aan het dossier worden gevoegd, noch ingezien.

In voorkomend geval bezorgt de procureur des Konings de gekende slachtoffers een kopie van de ondertekende overeenkomst. Het slachtoffer en zijn advocaat krijgen inzage in het strafdossier. [2 Ze kunnen zelf met hun eigen middelen kosteloos een kopie ervan nemen ter plaatse.]2

§ 4. De rechtbank hoort de beklaagde en zijn advocaat over de afgesloten overeenkomst en de erkende feiten.

In voorkomend geval, hoort de rechtbank ook het slachtoffer en zijn advocaat over de feiten en de vergoeding van de schade. Het slachtoffer kan zich op de zitting van de rechtbank, die de afgesloten overeenkomst dient te bekrachtigen, burgerlijke partij stellen en vergoeding van zijn schade vragen. De gedaagden worden gehoord met betrekking tot de burgerlijke rechtsvordering.

De rechtbank verifieert of voldaan is aan alle voorwaarden van de paragrafen 1 tot 3, of de overeenkomst op een vrije en weloverwogen manier is gesloten en met de werkelijkheid van de feiten en met hun correcte juridische kwalificatie overeenstemt en of de door de procureur des Konings voorgestelde straffen proportioneel zijn aan de ernst van de feiten, de persoonlijkheid van de beklaagde en de bereidheid tot vergoeding van de eventuele schade.

Indien ze oordeelt dat dit het geval is, bekrachtigt ze de afgesloten overeenkomst en spreekt ze de voorgestelde straffen uit bij erkenning van schuld door de beklaagde. Op strafgebied staat geen rechtsmiddel open.

Zoniet wijst ze het verzoek tot bekrachtiging van de afgesloten overeenkomst bij een met redenen omklede beslissing af. In dit geval wordt het dossier terug ter beschikking gesteld van de procureur des Konings en wordt de zaak toegewezen aan een anders samengestelde kamer.

De door de beklaagde en de procureur des Konings ondertekende overeenkomst en de documenten die werden opgemaakt en mededelingen die werden gedaan tijdens het overleg in het kader van de procedure alsook alle andere gerelateerde procedurestukken, worden dan uit het dossier verwijderd en neergelegd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg.

Zolang de overeenkomst niet is bekrachtigd bij vonnis of arrest dat in kracht van gewijsde is gegaan kunnen de hierboven bedoelde stukken niet ten laste van de verdachte of de beklaagde worden aangewend in een andere strafrechtelijke, burgerrechtelijke, administratieve, arbitrale of andere procedure en zijn ze niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis.

§ 5. De rechtbank doet uitspraak over het verzoek tot bekrachtiging, hetzij tijdens de zitting, hetzij binnen een maand na de eerste zitting, behalve indien een uitstel van het onderzoek van de zaak tot een latere zitting zich opdringt teneinde de burgerlijke partij in staat te stellen haar belangen te verdedigen of de beklaagde in staat te stellen de elementen te verschaffen in verband met diens wil om de schade te herstellen.

§ 6. Het bij de eerste en tweede paragraaf bepaalde recht behoort ook, ten aanzien van dezelfde feiten, aan de arbeidsauditeur, de federale procureur en de procureur-generaal in hoger beroep en, ten aanzien van de personen bedoeld in de artikelen 479 en 483, aan de procureur-generaal bij het hof van beroep.]1

Bijlage IV, artikel 157c en 160b Strafprozeßordnung

Section 157c:

Negotiated agreement

(1) In suitable cases, the court may reach an agreement with the parties on the further course and outcome of the proceedings in accordance with the following subsections.

Section 244 (2) remains unaffected.

(2) The subject matter of this agreement may only comprise the legal consequences which could form the content of the judgment and of the associated court orders, other procedural measures relating to the course of the underlying adjudication proceedings and the conduct of the parties during the proceedings. A confession is, as a rule, to form an integral part of each negotiated agreement. The verdict of guilty and measures of reform and prevention may not be the subject of a negotiated agreement.

(3) The court announces what the content of the negotiated agreement could be. It may, on free evaluation of all the circumstances of the case and general sentencing considerations, also indicate an upper and lower sentence limit. The parties are to be given the opportunity to make submissions. The negotiated agreement comes into existence if the defendant and the public prosecution office agree to the court's proposal.

(4) The court ceases to be bound by a negotiated agreement if legally or factually relevant circumstances have been overlooked or have arisen and the court is therefore then convinced that the prospective sentencing range is no longer appropriate to the severity of the offence or the degree of guilt. The same applies if the defendant's further conduct in the proceedings does not correspond to that upon which the court's prediction was based. The defendant's confession may not be used in such cases. The court is to give notification of any deviation without delay.

(5) The defendant is to be instructed as to the conditions for and consequences of the court deviating from the prospective outcome pursuant to subsection (4).

Section 160b:

Discussion of status of proceedings with parties

The public prosecution office may discuss the status of the proceedings with the parties to the proceedings, insofar as this appears suitable to expedite the proceedings. The essential content of this discussion is to be placed on record.